

Dep. 296.

INSTITVTIONES

DOGMATICO-THEOLOGICAE

PVBlicae ERVDITORVM DISQVISI-

TIONI EXHIBITAE

ALDERSPACHII

A

P. PETRO HARTMANN

SS. THEOLOGIAE PROFESSORE

IBIDEM ORDINARIO,

RESPONDENTIBVS

ADM. REV. P. CONSTANTINO STADLER,

AC

REL. FR. XAVERIO FISCHER,

Mense Augusto

Anno 1785.

Straubingae,

typis Mariae Catharinae Betzin.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ADPROBATIO

Elect. Collegii Libr. Censor.
Monacens.

Daß die hier zurückgehende *Institutio-
nes dogmatico-theologicæ* &c. gedruckt,
und aller Orten als ein Muster bekannt ge-
macht zu werden allerdings verdienen: hat
Profess. Hartmann aus der ganz abschriftlich
anliegenden Censur zu seiner Ehre, und fer-
nern Aufmunterung zu ersehen.

Sign. München in Elect. Colleg.
Censor. Libror. den 17ten
Junii 1785.

Franz Xav. Graf,
w. R. und Sekretär.

Nro. 885.

Institutiones dogmatico-theolo-
gicae &c.

Inprimantur.

Registr. fol. 130.

Sign. München im Kurfürstl.
Bücher Censur Collegium
den 17ten Junii 1785.

Fr. Fav. Graf,
w. R. und Sekretär.

ADPROBATIO
Ordinariatus passaviensis

Ut *Institutiones dogmatico-theologice* &c. a R. P. Petro Hartmann Professo Alderspacensi SS. Theologiæ Professore ibidem ordinario exhibitæ, utpote quæ bonis moribus aut orthodoxæ fidei contrarium nihil continent, publicis typis vulgari possint, ac valeant, hisce facultas datur.

Datum Passavi ex Consilio ecclesiastico die 20ma Maii 1785.

Antonius Comes de Preuner,
Official. & Vicar. General.

(L.S.)

Ioannes Nepom. Krieger,
Consil. eccles. & Officialatus
Secretarius.

ADPROBATIO

Superioris

Ut *Institutiones dogmatico-theologice* &c. P. Petri Hartmann publicis typis vulgari possint, hisce facultas datur.
Alderspachii die 8va Iulii 1785.

(L.S.)

Fr. Otto Abbas,
& Vicar. General.

Reverendissimo, Perillustri, ac Amplissimo

Domino, Domino

OTTONI I.

Sacri & ab origine exempti Ordinis

Cisterciensis in Monasterio B. V. Mariæ

de Alderspach

Abbati Vigilantissimo,

nec non per

utramque Bavariam & Palatinum

superiorem dicti Ordinis

Visitatori,

ac

Vicario Generali

Domino, Patri, ac Mæcenati

Optimo & Gratosissimo.

PATER AC MAECENAS
OPTIME, GRATIOSISSIME!

 Eodem devotissimo filii affectu, quo TIBI ante biennium Jus ecclesiasticum dedicaveram, & has qualescumque demum pagellas offero, ac amplissimo NOMINI TUO inscribo. Quæ ibi de maxima mea erga TE obligatione differui, hic quoque repetita volo. Neque enim modo me quædam adulandi cupiditas incescit, sed vera illa, sincera, & filialis virtus gratitudinis adhuc in me manet.

Sa-

Sapientiam TUAM utpote majorem
omni laude vanas hominum laudes non
curare jam tunc præfatus sum, & in-
dies experientia comprobat. Nequa-
quam ergo mihi propositum est, hisce
virtutum TUARUM præconem agere,
easque multis verborum ambagibus, &
phalerato fermone recensere: meam
solummodo animi gratitudinem hac de-
dicatione TIBI ostendere proposui.

Nil dicam de amore paterno, quo
maximo filios TIBI subditos prosequeris
PATER AMANTISSIMUS. Quis
enim

enim, si illum pluribus deprædicare sapientia TUA non prohiberet, fatis mihi verba suppeditaret? quomodo finem operi imponere possem? cum tot paternæ benevolentiae facta (expertus loquor) vere paternam mentis TUÆ indolem abunde testentur.

Nil dicam de summa TUA in re œconomica cura, qua subditis TUIS omnia necessaria subministrare studes **OECONOMUS PROVIDISSIMUS**. Quis enim, cui non prohibetur, magnam in œconomia solertiam non laudaverit? cum

an-

annonæ defectus plerumque in monasteriis & disciplinæ & studiorum jacturam causare soleat.

Nil dicam de maxima cura, qua & genuinam in asceterio TUO disciplinam, & puriora litterarum studia omni modo promovere soles ZELOTES DISCRETISSIMUS, ac MÆCENAS OPTIMUS. Quis enim nescit, Alderspachium TUO sub præsidio gaudere fama optima? quis ignorat, florere in illo viros profundissimos in orbe litterario notissimos, quibus TU facem præfers Musagetes Clarissimus,

mus, ac studiorum fautor liberalissimus:
ita ut merito TIBI applicari possit, quod
aliquando Juvenalis de Trajano cecinit:
*Et spes Et ratio studiorum in Cæsare tan-
tum, solus enim tristes hac tempestate
camœnas respexit.*

Nil denique de ceteris TUIS virtu-
tibus differam. Quis enim libellus illas
capere poterit? id solum repeto, me
hisce pagellis meam TIBI animi gra-
titudinem ostendere velle.

Accipe ergo benigne PATER
AMANTISSIME exiguum hoc gratitu-
dinis

linis signum, quod TIBI ea, qua par
est, reverentia offert filius gratissimus.
Pro tali in me benevolentia DEUS TER
OPT. MAX. TE nobis diu incolumem
servet, & regimen tuum omni prosperi-
tate compleat: id quod ex affectu vere
filiali & ex animo precantur

Filii obedientissimi
Præses
&
Defendentes.

Institutiones dogmatico-theo-
logicae.

I.

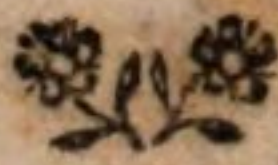
INSTITUTIO (ein Unterricht) in genere est actus, quo veritatum alteri incognitarum notitia vel signis, vel verbis viva voce prolatis ejusdem animo ingeneratur.

II.

VERITAS Logica (per definit. nominal.) est propositio objecto suo conformis: seu consensus judicii nostri cum re repræsentata (per definit. real.) est determinabilitas prædicati per notionem subjecti. **VERITAS INCOGNITA** nobis est, si nullam de objecto notionem habemus: aut si nescimus, utrum prædicatum quodcunque sive affirmativum

A

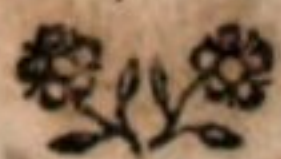
sive

five negativum subiecto absolute aut sub data conditione conveniat, vel non conveniat. VERITATIS INCOGNITÆ NOTITIA animo nostro ingeneratur, si in mente nostra notio clara & distincta de objecto formatur: aut si ostenditur nobis ratio & modus, cur, & quomodo prædicatum quodcunque five affirmativum, five negativum subiecto vel absolute, vel sub data conditione conveniat.

III.

Veritates Logicæ in genere aliæ sunt *vulgares* seu tales, quæ immediate in sensus incurrunt: aliæ *non vulgares*, quæ per ratiocinia deducuntur. Veritates non vulgares vel sunt *universales*, si earum subiectum est genus aut species: vel *singulares*, si earum subiectum est individuum. Veritates universales vel rationem sui sufficientem habent in rerum natura ac essentia, & dicuntur *naturales*: vel illam habent in voluntate entis rationalis, & dicuntur *positivæ*. Denique dictæ veritates vel tales sunt, quæ in connexionem redactæ & per distinctas notiones explicatæ exstant, vel

vel non : in priori casu *veritates in formam artis redactæ* dicuntur, in posteriori vero *in formam artis nondum redactæ* appellantur.

IV.

Possunt autem veritates triplici modo connecti, & in formam artis redigi: 1mo) *juxta ordinem Scholæ*, si illæ, quæ ad idem subjectum spectant, in eundem locum congeruntur nulla habita ratione, quomodo cognitio unius a cognitione alterius dependeat. 2do) *Juxta ordinem naturalem*, si semper illæ præmittuntur, quæ sequentibus intelligendis inserviunt nulla habita ratione, an ad idem subjectum spectent, vel non. 3^{tio}) *Juxta ordinem mixtum*, si uterque prædictus connectendi modus, quatenus possibile est, simul observatur. Jam si veritates secundum ordinem naturalem connexæ, & in formam artis redactæ ex principiis certis & immotis per concatenata ratiocinia deducuntur, illæ *systematice* in formam artis redactæ appellantur: si vero non ita inter se sunt conne-

xæ, non *systematice* in formam artis redactæ vocantur.

V.

Veritates Logicæ non vulgares in formam artis redactæ constituunt ERUDITIONEM in genere (die Gelehrsamkeit) cujus tot sunt partes, quot species veritatum inveniuntur: & quævis eruditionis pars vocari solet disciplina. Complexus autem ejusmodi veritatum *systematice* in formam artis redactarum appellatur SYSTEMA disciplinare seu scientificum (ein wissenschaftliches Lehrgebäude.)

VI.

Licet ulterius prædictæ veritates in specie pro diversitate objectorum multiplices sint & diversissimæ (dantur enim veritates Philosophicæ, Juridicæ, Theologicæ &c.) tamen illæ, quæ circa idem subjectum aut objectum versantur, seu homogeneæ simul sumtæ efficiunt DOCTRINAM, (eine Lehre) quæ si juxta prædicta methodice proponitur, vocatur DISCIPLINA (eine Lehrverfassung) seu

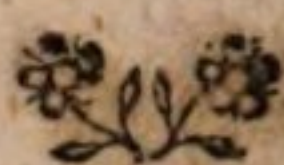

5

seu pars eruditionis. Disciplina ex certis principiis legitimo nexu deducta appellatur SCIENTIA (eine Wissenschaft.)

VII.

Insuper quamvis pro varietate veritatum homogenearum variæ dentur disciplinæ, aut scientiæ: (datur namque disciplina aut scientia Philosophica, Juridica, Theologica &c.) tamen quævis earum tales veritates homogeneas continet, quæ objectum ipsum aut *immediate* & *proxime*, aut non nisi *mediate* & *propius* attingunt, atque ad priores facilius intelligendas & demonstrandas serviunt. Inde per se patet, non omnes tales veritates disciplinam aut scientiam quamdam constituentes nullo facto discrimine sub iisdem titulis pertractari posse, sed necessarium esse, ut prædictæ posterioris generis veritates in introductione præmittantur tanquam principia: illæ vero prioris generis ad ipsam disciplinæ aut scientiæ tractationem seu ad ipsum Systema disciplinare proprie sic dictum referantur. Hinc disciplina quævis aut scientia duabus parti-

bus absolvitur, nempe INTRODUCTIONE (Prolegomenis, Præcognitis, Parte generali &c.) & IPSA DISCIPLINÆ AUT SCIENTIÆ TRACTATIONE (Systemate proprie sic dicto, Parte speciali &c.)

VIII.

INSTITUERE proin aliquem IN QUADAM DISCIPLINA AUT SCIENTIA in genere idem est, ac facere, ut notiones distinctæ veritatum de quodam objecto homogenearum, & adhuc alteri incognitarum ejusdem animo ingenerentur. Talis institutio fieri potest vel *modo vulgari*, si veritates tantum generales de quodam objecto in unam seriem congeruntur nulla habita ratione, quomodo cognitio unius a cognitione alterius dependeat, insuper modo quodam facili per quæstiones & responsiones declarantur, & alterius memoriæ inprimuntur: vel *modo scientifico*, si veritates omnes ad disciplinam aut scientiam quomodocunque spectantes secundum ordinem naturalem systematice in formam artis rediguntur, & ex suis principiis

icipiis per concatenata ratiocinia deducuntur. Hoc ut fieri possit requiritur, ut terminorum definitiones exalciatae rite tradantur, objecta in suas partes juxta Regulas Logicas dividantur, propositiones exacte determinantur, ac demonstrentur, & generatim semper ea præponantur, quæ subsequenter intelligendis & demonstrandis inserviunt.

IX.

Nobis hic de illa eruditionis parte agendum est, quæ THEOLOGIA REVELATA appellatur. Ad hanc disciplinam, uti inferius pluribus dicetur, pertinent omnes & solæ illæ veritates, quæ Deum concernunt sive dein immediate & proxime, sive mediate & propius, quæque dicuntur *veritates theologicæ*, vel etiam veritates Religionis. In Deo possunt duo distingui: nempe COGNITIO, & CULTUS illius. Veritates ergo theologicæ vel circa cognitionem Dei, vel circa cultum illius versantur: priores dici possunt *veritates dogmaticæ*, seu *theoreticæ*, posteriores vero *veritates morales*, seu *practicæ*.

X.

INSTITUERE proin quemdam IN DISCIPLINA THEOLOGICA idem est, ac facere, ut illius animo notiones distinctæ de veritatibus cognitionem & cultum Dei respicientibus & adhuc eidem incognitis ingenerentur. Veritates de cognitione Dei sunt diversæ ab iis, quæ cultum illius concernunt: patet ergo, totam disciplinam theologicam optime dividi posse *in eam partem*, quæ pertractat veritates de cognitione Dei, seu credenda, & quæ ideo vocatur THEOLOGIA THEORETICA seu DOGMATICA: & *in eam partem*, in qua discutiuntur veritates de Cultu Dei, seu agenda, & quæ ideo appellatur THEOLOGIA PRACTICA seu MORALIS.

XI.

INSTITUERE proin aliquem IN THEOLOGIA DOGMATICA idem est, ac facere, ut notiones distinctæ de veritatibus cognitionem Dei concernentibus & illi adhuc incognitis ejusdem animo inge-

ingenerentur. Talis institutio juxta prædicta iterum fieri potest vel *modo vulgari*, si nempe veritates fidei primariæ & generales modo quodam facili ac plerumque catechetico declarantur, & alterius memoriæ inprimuntur: vel *modo scientifico*, si omnes veritates dogmaticæ juxta ordinem naturalem systematice disponuntur, termini omnes rite definiuntur, propositiones exacte determinantur & demonstrantur, ac generatim semper ea præponuntur tanquam principia, quæ subsequenter intelligendis & demonstrandis inferviunt.

XII.

Veritates dogmaticæ aliæ *immediate* & *proxime* cognitionem Dei respiciunt, aliæ vero non nisi *mediate* & *propius*, aut ad priores facilius intelligendas & demonstrandas ferviunt. Inde cujvis perspicuum est, quod, quamvis nulla harum veritatum sit negligenda, omnes tamen nullo facto discrimine intra eandem seriem collocari haut possint. Hinc dictæ veritates bene secerendæ, & eæ, quæ immediate cognitio-

nem Dei respiciunt, *ad ipsum Systema* Theologiæ dogmaticæ proprie sic dictum, seu ad ipsam hujus disciplinæ tractationem referendæ: eæ vero, quæ illis intelligendis & demonstrandis inferviunt, ad *introductionem* in hanc disciplinam trahendæ veniunt. Hinc tota Theologia dogmatica a nobis scientificè pertractata & INTRODUCTIONE, & ipso SYSTEMATE absolvitur.

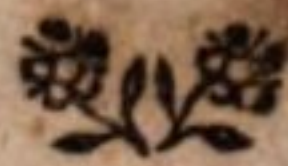
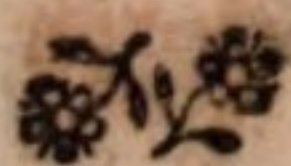

INTRODUCTIO

IN THEOLOGIAM DOGMA- TICAM.

HÆC INTRODUCTIO est prævia pertractatio earum veritatum, quæ ad ipsam Theologiam dogmaticam facilius & profundius hauriendam necessariæ sunt. Cum Theologia dogmatica, uti inferius patebit, nobis sit complexus scientificus veritatum theoreticarum Religionis a Christo revelatæ, homines autem in Religione consentientes constituent Ecclesiam: per se patet, quasdam de Religione & Ecclesia notiones præmitti debere. Hinc *imo* agendum est de Religione & Ecclesia generatim. Quia insuper Theologia dogmatica a nobis scientifice pertractanda est, cujusvis autem scientiæ ejusdem natura & indoles, seu certæ notiones, termini, definitiones, propositiones, ac demonstrationes ad illam pertinentes, item methodus eandem tradendi præmitti debent: hinc

hinc 2do tractandum est de natura & indole Theologiæ, seu de definitione & divisione illius, item de notionibus, terminis, propositionibus ac demonstrationibus theologicis, & de methodo Theologiam tradendi. Denique quia quævis scientia sua principia, & subsidia habere debet: hinc 3^{tio} agendum est de principiis cognoscendi in Theologia, & de subsidiis theologicis. Tota ergo hæc introductio *tribus Capitibus* absolvitur.

CAPUT 1um agit de Religione & Ecclesia in genere.

CAPUT 2^{dum} tractat de natura & indole theologiæ, seu de definitione, & divisione illius, item de notionibus, terminis, propositionibus theologicis &c.

CAPUT 3^{tium} agit de principiis cognoscendi in theologia, & de subsidiis theologicis.

Ut autem de Religione tractari possit, quædam præsubponenda sunt ex iis Metaphysicæ partibus, quæ Theologia naturalis, & Psychologia inscribuntur.

npe

- 1.) *Existit Ens aliquod infinite perfectum, quod DEUM appellamus.*
- 2.) *Ens hoc supremum ab æterno existens in tempore universum ex nihilo produxit: & hominem ex nihilo creatum anima immateriali, rationali, libera, & immortalis donavit.*
- 3.) *Insuper finem creationis propriam illius felicitatem esse voluit.*
- 4.) *Felicitas hæc sita est in Religione, quam Deo quivis homo pro virili exhibere tenetur. Jam*

Caput primum.

De Religione & Ecclesia generationem.

I.

RELIGIO in genere (*objective*) est complexus earum veritatum, quæ circa cognitionem & cultum Dei versantur. *Subjective* spectata est cognitio prædictarum veritatum. Cum istæ veritates & cognitionem Dei, & simul modum, quo

quo ille coli debeat, nobis subministrent: hinc Religio etiam definiri solet, quod sit *certus modus Deum cognoscendi, eumque colendi*. DEUM COGNOSCIT ille, qui debitas sibi de perfectionibus divinis notiones comparat: DEUM vero COLIT, qui ex cognitione perfectionum divinarum ad actiones ponendas vel omittendas determinatur. CULTUS DEI ergo est actio vel omissio libera folius Dei causa suscepta. Cultus iste vel est *externus*, si prædictæ actiones sunt externæ: vel *internus*, si illæ sunt mere internæ. Si plures homines in eadem Religione consentiunt, seu Deum eodem modo cognoscunt & colunt; constituunt societatem, quæ in genere ECCLESIA nuncupatur.

1.) *Cognitio Religionis in diversis subiectis varia esse potest: nempe vera vel falsa, certa vel incerta; historica aut vulgaris, vel philosophica aut scientifica &c. Singulas species interrogati explanamus, ac*

2.)

2.) *Etymologiam vocabulorum Religionis & Ecclesiae quaesiti exponimus.*

II.

Veritates Religionem constituentes vel sunt *naturales*, quatenus sufficientem sui rationem in rerum natura & essentia habent, & sic sola ratione humana cognosci possunt: vel sunt *positivæ*, quatenus rationem sui sufficientem in libera Dei voluntate habent, & sic non sola ratione, sed tantum per actum quemdam positivum cognosci debent. Inde Religio in genere optime dividi potest in NATURALEM & POSITIVAM, quæ etiam revelata nuncupari solet.

III.

RELIGIO NATURALIS (*objective*) est complexus veritatum cognitionem & cultum Dei concernentium, & sola ratione humana cognoscibilium. *Subjective* spectata est cognitio prædictarum veritatum. Plures homines in Religione naturali consentientes constituunt ECCLESIAM NATURALEM.

- 1.) *Summam Doctrinæ Religionis naturalis, ejusque historiam petenti breviter recensemus.*
- 2.) *Quamvis Religio naturalis auctorem habeat Deum, sanctissima insuper & immutabilis sit: tamen in hoc, quo vivimus, statu ad veram & perfectam felicitatem insufficiens est.*
- 3.) *Hodierni ergo Naturalistæ illam in præjudicium Religionis revelatæ nimium extollunt.*

IV.

RELIGIO POSITIVA seu revelata (*objective*) est complexus veritatum cognitionem & cultum Dei concernentium non ex sola ratione humana, sed opitulante Revelatione cognoscibilium. *Subjektivè* spectatâ est cognitio prædictarum veritatum. Homines in Religione positiva consentientes constituunt ECCLESIAM POSITIVAM.

V.

REVELATIO in genere est actus, quo alicui quædam veritas manifestatur.

Ejus-

Ejusmodi manifestatio fieri potest vel per res naturales mediante ratione humana, & tunc adest *Revelatio in sensu improprio*, quæ etiam remota seu mediata dicitur: (Die entfernte oder mittelbare Offenbarung) vel fit immediate a Deo sine medio rerum naturalium & rationis, & tunc adest *Revelatio in sensu proprio*, quæ etiam proxima & immediata vocatur, (Die nähere oder unmittelbare Offenbarung) & veritates tali modo manifestatæ appellantur *veritates positivæ divinæ*, seu per excellentiam simpliciter *revelatæ*.

VI.

REVELATIO IN SENSU PROPRIO, de qua sola in Theologia dogmatica agitur, est actus, quo Deus immediate homini quasdam veritates manifestat. Hæc Revelatio iterum summi potest vel *in sensu latiori*, quatenus nempe non solum veritates incognitæ manifestantur, sed etiam obscure cognitæ magis & distinctius declarantur: vel *in sensu strictiori*, dum veritates penitus incognitæ nec per naturam rerum cognoscendæ manifestantur.

VII.

In anima humana tres distingui possunt potentiae, per quas homo aliquid cognoscere potest: nempe *intellectus*, *sensus*, & *imaginatio*. Si ergo Deus homini aliquid immediate manifestare vult, praedictas potentias afficere debet. Consequenter tres dantur divinae Revelationis species.

VIII.

REVELATIO DIVINA PER INTELLECTUM fit, si in illo immediate a Deo de quibusdam veritatibus notiones distinctae producuntur, qui actus proprie *inspiratio divina* vocatur.

REVELATIO PER SENSUS fit, si Deus homini per actum immediatum aliquid proponit, quod in Organis ejus sensoriiis mutationem inducit. Sensus nobiliores sunt auditus, & visus. Revelatio divina per auditum dicitur *alloquium divinum*: illa autem per visum vocatur *apparitio divina*.

REVELATIO PER IMAGINATIONEM eodem modo fieri potest, uti per
sen-

sensus, hoc solo discrimine, quod ob-
jecta externa reipsa non adsint. Est
enim imaginatio facultas animæ per-
ceptiones rerum sensibilibum absentium
reproducendi. Si ergo Deus immediate
in homine vigilante ejusmodi perceptio-
nes producit, dicitur *visio divina*: si vero
illas producit in homine dormiente, vo-
catur *somnium divinum*. Cum jam nul-
la talis species Revelationis aut ex par-
te Dei, aut ex parte hominis contra-
dictionem involvat: hinc

- 1.) *Revelatio in sensu proprio sive la-
tius sive strictius accepta vere est
possibilis!*
- 2.) *Insuper generi humano summe pro-
ficua, & in hoc corruptionis sta-
tu ad obtinendam veram felicitate
necessaria.*
- 3.) *Eam tamen ex diversis capitibus
impugnare conantur Naturalistæ,
quos in ANTIQUIORES, qui ad
finem sæculi præteriti, & ad ini-
tium præsentis vixerunt, & in
RECENTIORES, qui noviori tem-
pore scripserunt, dividere placet.*

4.) *INTER ANTIQUIORES* primarii sunt (a) Sir Eduard Herbert de Cherburg omnium Naturalistarum antesignanus, (b) Joan. Toland, (c) Anton Collin, (d) Thom. Woolston, (e) Matth. Tindal, cujus liber (*CHRISTIANISMUS MUNDO COÆVUS*) vulgo Naturalistarum Biblia appellatur, (f) Thomas Morgan, (g) Thom. Chubb, (h) Henric. Bolingbrocke, (i) Bernard. Mandeville, (k) Albert. Radicati Comes de Passerano, &c.

5.) *INTER RECENTIORES*, qui potissimum sua arma ex prioribus desumserunt, & moderno eloquentiæ nitore incautos Lectores seducere conantur, inveniuntur (a) Joan. Robinet, (b) Joan. Christ. Edelmann, (c) David Hume, (d) Marquis d'Argens, (e) Franc. Arovet de Voltaire, (f) Joan. Jacob. Rousseau, &c. Singulorum historiam biographicam, uti & eorum Libros ac do-

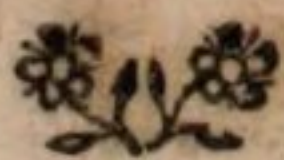

doctrinas, quibus divinam revelationem impugnant, interrogati recensebimus.

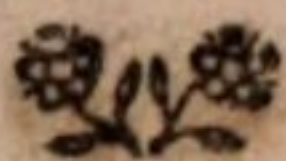
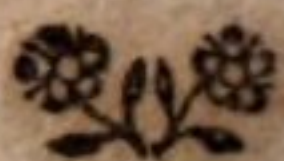
- 6.) *Prædictis Naturalistis fortiter restiterunt, & auctoritatem divinæ Revelationis strenue defenderunt (a) Jacob. Abbadie, (b) Bernard. Lamy, (c) Franc. Lamy, (d) Pet. Dan. Huet, (e) Nicol. Mallebranche, (f) Claud. Franc. Houtteville, & alii plurimi, quorum historiam biographicam quæsti breviter exponemus, eorumque Libros contra Naturalistas exaratos assignabimus.*

IX.

Existunt hodie quatuor Religiones & Ecclesiæ positivæ: nempe PAGANISMUS, MAHOMEDANISMUS, JUDAISMUS, & CHRISTIANISMUS. Quænam Religio ex his Revelationem vere divinam contineat, desumi debet ex notis characteristicis divinæ Revelationis, quæ sunt,

- 1.) *Revelatio divina continere debet Doctrinam sanctam, Deoque dignam: Et modus, quo illa Doctrina hominibus promulgatur, Et inter eos propagatur, divinitatem arguere debet.*
- 2.) *Debet esse antiquissima, Et temporis illi, quo genus humanum absque ea veram felicitatem obtinere nequit, coæva.*
- 3.) *Continere debet omnes veritates ad felicitatem perfectam humani generis necessarias Et sufficientes.*
- 4.) *Non debet rectæ rationi, Legibus naturalibus, aut fini Civitatis, neque sibi ipsi contradicere.*
- 5.) *Continere debet mysteria per vera miracula, aut per adimpleta vaticinia rite comprobata. — Necessitatem harum notarum ex perfectionibus divinis naturaliter cognitis demonstramus, Et ex iis veritatem Revelationis divinæ dijudicamus.*

X.

PAGANISMUS est opinio de mundi a pluribus Diis dependentia sive quoad existentiam, sive quoad gubernationem. Qui hanc opinionem sectantur, dicuntur PAGANI vel GENTILES, quorum diversæ species dantur. Alii Solem & Stellæ ut Deos colunt, alii simulacra manu facta, alii homines in Deorum numerum relatos, alii animantia bruta, alii elementa, alii Dæmones &c. Quoniam ille, qui rei, quæ non est Deus, uni aut pluribus divinitatem tribuit, IDOLOLATRA vocatur, patet, omnes paganos seu gentiles esse idololatrias.

- 1.) *Paganismi & idololatriæ causam, originem & historiam quæsitæ exponemus, &*
- 2.) *Religionem Paganorum falsam esse ex notis divinæ revelationis ostendimus.*

XI.

MAHOMEDANISMUS est modus Deum colendi; juxta præscriptum Corani. Qui hunc modum sequuntur in cul-

tu Dei, vocantur MAHOMEDANI, seu MOSLEMI, in plurimas easque diversas Sectas divisi. CORANUS (juxta alios Alcoranus) est liber, qui continet leges, instituta, & dogmata Religionis Mahomedanorum. Confectus est a Mahomede obstetricante, ut creditur, Sergio monacho nestoriano, & operam præstante Abdallach Ebn Salam judæo.

- 1.) *Doctrinas in Corano contentas, uti & historiam Mahomedanismi petenti recensebimus, &*
- 2.) *Religionem Mahomedanorum falsam esse invictè demonstrabimus.*

XII.

JUDAISMUS est modus Deum colendi juxta Revelationem antiquis Patriarchis & Prophetis factam. Quia vero hæc Revelatio ex Scriptis antiquissimis deducitur; quæ a hodiernis adversariis maximopere in dubium vocantur: hinc primario eorum *authenticitas, integritas, & divinitas* ostendenda est, ad quod sequentia sunt prænotanda.

XIII.

XIII.

Liber genuinus seu authenticus est, qui ab eodem Auctore, cui passim tribuitur, & eo, quo dicitur, tempore conscriptus est. Liber integer seu incorruptus est, si quoad essentialia nulla in illo facta fuit mutatio, seu si quoad essentialia adhuc idem exstat, prout ab auctore ipso fuit conscriptus. Facta in quodam Libro enarrata sunt moraliter certa, si auctori nec dexteritas, nec sinceritas defuit. His positis asserimus

- 1.) *Exstitit revera aliquando Moses, eaque vixit ætate, qua vixisse dicitur.*
- 2.) *Pentateuchus Mosi adscriptus genuinus est, ad nos usque quoad essentialia incorruptus pervenit, & facta moraliter certa continet.*
- 3.) *Post Mosē exstiterunt alii viri, qui varios libros ad Judæismum spectantes reliquerunt, quos simul sumtos unacum pentateucho*
ANTIQUUM TESTAMENTUM
nuncupamus.

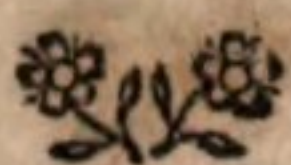

4.) *Hos pariter libros genuinos esse, ad nos usque incorruptos pervenisse, & facta moraliter certa continere ostendimus, & ex illis originem & historiam judaismi recensemus.*

XIV.

*Liber divinus ille est, qui a quodam homine ex inspiratione divina est conscriptus. Auctores divinitus inspirati dicuntur *Hagiographi*, Seu Scriptores Sacri. *Inspiratio divina* utpote species Revelationis divinæ est actus, quo Deus immediate in mente hominis certas cogitationes producit; & non solum includit manifestationem veritatum: sed etiam suggestionem verborum, quibus illæ antea sive penitus incognitæ sive obscure tantum cognitæ clare exprimuntur, & insuper pium motum ad scribendum, ac suggestionem Ordinis in scribendo inspirato proportionali. Ut vero sciatur, Scriptorem quemdam divinitus esse inspiratum, superius posita Signa characteristica divinæ Revelationis adesse debent. Hæc si adsunt, librum ab*

au-

auctore ex inspiratione divina conscriptum & consequenter divinum esse indicant. Religio in Libris divinis contenta certe divinitus revelata est, quæ, licet in se sit verissima, attamen ratione objecti pro hoc tempore vera, pro alio autem falsa esse potest, quia Revelatio a libera Dei voluntate dependet. His positis ulterius asserimus

- 1.) *Libri antiqui Testamenti vere divini sunt, &*
- 2.) *Religio Judæorum in illis libris contenta divinitus revelata est.*
- 3.) *Quamvis autem illa divinitus sit revelata, & aliquando vera fuerit: tamen hodie (præcepta naturalia si excipias) falsa est.*

XV.

CHRISTIANISMUS est modus Deum colendi juxta normam a Jesu Christo revelatam. Qui hanc normam in cultu Dei sequuntur, dicuntur CHRISTIANI successu temporis in varias sectas divisi, quod nomen primo assumerunt Antiochiaë,

chiæ, ubi Paulus & Barnabas Religio-
nem christianam prædicabant: dum an-
tea sese *discipulos, fideles, electos, fra-
tres*, & non nunquam etiam *sanctos* ap-
pellarent. Quia altesata norma jam in
antiquo Testamento prædicta & præfi-
gurata fuit, ac in libris ante octodecim
circiter Sæcula conscriptis continetur:
hinc eædem notiones in memoriam re-
vocandæ sunt, quæ prius de *authenticâ,
integritate, & divinitate* librorum V. T.
præmisimus. His positis asserimus,

- 1.) *Exstitit aliquando revera inter
homines JESUS CHRISTUS jam
in antiquo Testamento prædictus
& præfiguratus, qui cætum di-
scipulorum sibi associavit, quos
communiter APOSTOLOS nomi-
namus.*
- 2.) *Apostoli doctrinam Christi accepta-
runt, & de hac uti & de vita
ac factis ejusdem varios Libros
conscripserunt, quos simul sum-
tos NOVUM TESTAMENTUM
appellamus.*

3.) *Hos libros genuinos esse, ad nos usque quoad essentialia incorruptos pervenisse, & facta moraliter certa continere ostendimus, ac ex iis originem Christianismi recensemus.*

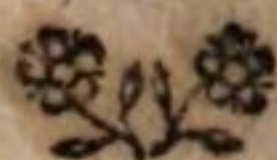
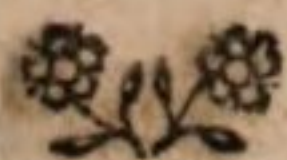
XVI.

Perlegenti hos Libros facile patebit, doctrinam in illis contentam in compendio hanc esse.

1mo Non nisi UNICUM ENS SUMMUM ET INFINITE PERFECTUM datur, quod in *tribus Personis* subsistit, quarum prima PATER, secunda FILIUS, tertia SPIRITUS SANCTUS appellatur.

2do Ens hoc supremum ab æterno existens in tempore per suam omnipotentiam omnia ex nihilo produxit, omniaque conservat, & providentissime regit.

3^{tio} Inter ceteras creaturas præeminet homo anima rationali & libera præditus, qui ideo Deo examussum fervire, & divinam illius voluntatem in omnibus exacte adimplere specialiter te-

tenetur: id quod fit, si leges præscriptas rite observet, & omnia officia ex revelatione cognita studiose exequatur.

4to Homo primus in justitia & sanctitate originali a Deo creatus & ad finem supernaturalem elevatus per angelum malum ad peccatum inductus est, per quod & sibi, & omnibus suis posteris præter plurimas ærumnas temporales mortem æternam promeruit, a qua jam nemo sese per vires naturales liberare potuit.

5to Deus vero ex infinita sua misericordia statim post peccatum **MEDIATOREM** promisit suo tempore adventurum, qui genus humanum a morte æterna liberaret.

6to Hic Mediator (**JESUS CHRISTUS**) unigenitus Dei Filius in plenitudine temporis sub regimine Augusti Cæsaris ex Virgine natus humanam naturam assumit: & diu inter homines conversatus denique a Judæis ex invidia cruci affixus mortuus est, & sic per passionem & mortem suam pro omnibus homi-

minum peccatis justitiæ divinæ plene satisfecit, eosque a morte æterna redemit. A mortuis autem propria virtute resurgens ad cælos ascendit, & in gloria & majestate divina cum Patre & sancto Spiritu cuncta gubernat.

7mo Homo tali modo per merita JEsu Christi redemptus iterum æternam salutem consequi potest, non quidem virtute propria, sed per vires supernaturales, quas cuivis ob merita Christi subministrat Deus: si gratia divina supernaturali adjutus præscriptas a Christo leges exacte observet, & mediis salutis ab illo institutis rite utatur.

8vo Denique aliquando iterum adveniet Dominator Dominus JEsus Christus in die illa magna omnibus tamen incognita, mortuorum corpora ad vitam resuscitabit, & æternum singulorum hominum statum juxta cujusvis merita tanquam judex divinus determinabit: & ibunt hi, qui in vita bene egerunt, in vitam æternam: qui vero male egerunt, in ignem æternum.

Cum

Cum jam in ista doctrina, quam Apostoli a Christo acceperunt, & suis scriptis per universum orbem propagarunt, nil Deo indignum, aut fini civitatis vel rectæ rationi repugnans ostendi possit: eaque insuper veris miraculis tum a Christo tum ab Apostolis, & adimpletis vaticiniis confirmata sit, hinc asserimus:

1.) *Libri N. T. non solum genuini, sed etiam vere divini sunt; & Religio christiana non solum divinitus revelata & vera, verum etiam*

2.) *Hodie ex omnibus existentibus Religionibus UNICE VERA ET SALVIFICA est, atque ut talis usque ad consummationem sæculi permanebit.*

XVII.

Societas hominum in Religione christiana consentientium vocatur ECCLESIA CHRISTIANA in genere, quæ tamen successu temporis in diversas species discissa fuit, quamvis nonnisi
unica

unica vera esse possit. Quænam vero talis sit, inferius in Capite tertio dicitur.

- 1.) *Originem Ecclesiæ christianæ, & varia illius fata, ac scissiones quæsi breviter exponemus, &*
- 2.) *Ecclesiam christianam veram ex institutione Christi semper visibilem, indefectibilem, infallibilem, & inæqualem esse debere ostendemus.*

Caput secundum.

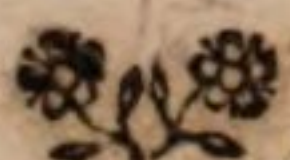
De natura & indole Theologiæ.

I.

Ad naturam & indolem cujusdam rei pertinent omnes illæ determinationes, sine quarum cognitione vera, distincta & adæquata ipsius rei notio haberi nequit. Ejusmodi notionem de quadam disciplina nobis comparamus, si sedulo inquirimus, quid sit, quasnam partes sub se contineat, circa qualenam objectum versetur, quomodo tractari debeat, quamnam utilitatem aut necessita-

C

tem

tem præstet, quænam varia illius fata fuerint &c. Ut ergo, antequam Theologiam dogmaticam stricte sic dictam tractandam suscipiamus, de illa nobis prædictam notionem formare possimus; in hoc capite agendum est de definitione Theologiæ, divisione, objecto, & variis notionibus, terminis, propositionibus theologicis &c. item de methodo illam tractandi, de utilitate, necessitate, ac historia illius, quæ omnia ad naturam & indolem Theologiæ pertinent.

II.

THEOLOGIA juxta etymologiam nominis indigitat sermonem seu discursum de Deo, rebusque divinis: & in genere (*objective*) est complexus artificialis seu scientificus veritatum Religionis. *Subjective* autem spectata est cognitio scientifica earundem veritatum.

1.) *Discrimen inter Religionem & Theologiam quæsti assignabimus, &*

2.) *Originem vocabulorum Theologi & Theologiæ exponemus.*

III.

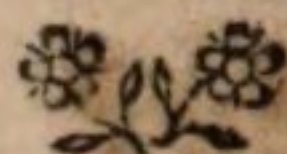
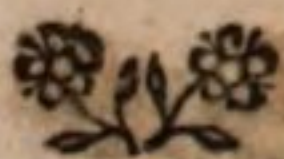

III.

Prouti Religio, ejusque veritates diversæ sunt; ita quoque diversæ Theologiæ species dantur. Sic alia est THEOLOGIA NATURALIS, quæ pertractat Religionem naturalem: alia est THEOLOGIA POSITIVA seu REVELATA, quæ pertractat Religionem positivam. Prior hujus disciplinæ pars ad Philosophiam spectat, & qui eam excolunt, tantum *Philosophi* nuncupantur: illi vero, qui Religioni revelatæ sua studia consecrant, in sensu proprio *Theologi* salutantur licet in sensu latiori, & antiquitus hoc vocabulum usurpatum est.

IV.

THEOLOGIA REVELATA in genere (*objective*) est complexus veritatum Religionis revelatæ in formam artis redactarum. *Subjective* spectata est cognitio scientifica seu erudita Religionis revelatæ. Quia Religio revelata duplicis generis veritates sub se continet, nempe *theoreticas* (credenda, veritates fidei, die Glaubens-Wahrheiten) & *præcticas* (agenda, veritates morales, die

Lebens-Pflichten) hinc etiam Theologia revelata in duas partes dividitur, nempe in *Theoreticam*, quæ etiam THEOLOGIA DOGMATICA vocatur, & in *practicam*, quæ THEOLOGIA MORALIS appellatur.

- 1.) *Præter istas divisiones Theologiæ revelatæ in compendiis Theologorum adhuc plurimæ aliæ inveniuntur ratione Subjecti, vel subsidiorum aut methodi institutæ, quas omnes interrogati explicabimus, &*
- 2.) *Omnes ad prius recensitas, nempe in naturalem & revelatam, hancque in dogmaticam & moralem facile reduci posse ostendemus.*

V.

THEOLOGIA DOGMATICA (*objective*) est complexus veritatum Religionis revelatæ theoreticarum in formam artis redactarum: seu est complexus artificialis credendorum Religionis revelatæ. *Subjective* spectata est cognitio scientifica prædictarum veritatum.

Hæc

Hæc disciplina alias etiam nuncupari solebat *speculativa*, quia continens veritates solum theoreticas intellectum tantummodo & memoriam occupare credebatur. Inde recepta est Scholarum phrasis *Theologia dogmatico-speculativa*, quæ in compendiis Theologorum passim occurrit.

THEOLOGIA MORALIS (*objective*) est complexus veritatum Religionis revelatæ practicarum in formam artis redactarum: seu est complexus artificialis agendorum Religionis revelatæ. *Subjective* spectata est cognitio scientifica prædictarum veritatum. Hæc disciplina denominatur a moribus, per quos omnes actiones humanas tam internas quam externas intelligimus, queis Deo fervitatem nostram præstamus. Sunt, qui Theologiam moralem appellant *Ethicam christianam* (*die christliche Tugendlehre*) quæ doctrinam de interiori animi cultura, de implantandis virtutibus & earum incremento exhibet. Illam vero doctrinam, quæ agit de officiis seu actionibus externis juxta normam divinam

componendis, vocant *jurisprudentiam divinam* (die göttliche Rechtsgelehrsamkeit, oder die Gesezwissenschaft) eoquod ibi de legibus divinis agatur, quibus actiones nostræ liberæ adtemporandæ sunt. — Quamvis utramque prædictam disciplinam conjunctim tradere longo tempore in Ecclesia consuetum fuerit, nos tamen omiſſa Theologia morali unice circa dogmaticam occupamur.

- 1.) *Discrimen inter ambas has scientias, item nexum, & limites earum interrogati exponemus, &*
- 2.) *Tempus assignabimus, quo quævis separatim & magis systematice tractari cœpit.*

VI.

OBJECTUM CUJUSDAM DISCIPLINÆ in genere est id, circa quod illa versatur. Quia Theologia occupatur circa Religionem, hæc illius objectum constituit: & quidem Religio naturalis est objectum Theologiæ naturalis, & Religio revelata est objectum Theologiæ revelatæ. Quia insuper veritates
Reli-

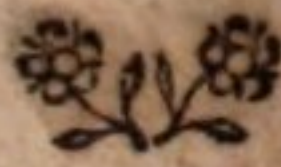

Religionis revelatæ aliæ sunt theoreticæ aliæ practicæ: HINC OBJECTUM THEOLOGIÆ DOGMATICÆ constituunt veritates Religionis revelatæ theoreticæ, seu credenda, quæ plerumque vocantur *dogmata*, vel *articuli fidei*.

- 1.) Quæsitum genuinum horum vocabulorum significatum declarabimus, uti & divisionem dogmatis in purum & mixtum.
- 2.) Divisio dogmatis in sensu theologico accepti in CATHOLICUM & PURE THEOLOGICUM, item in IMPERATUM, LIBERUM & TOLERATUM a Scholasticis inventa non bene statuitur: nec
- 3.) Distinctio articulorum fidei in FUNDAMENTALES, & NON FUNDAMENTALES in sensu DD. Protestantium admitti potest.

VII.

Ad quamvis scientiam requiruntur certæ notiones, termini, definitiones,

propositiones, demonstrationes &c. ex quibus Systema scientificum adornatur. Cum Theologia juxta datam superius definitionem nobis per modum scientiæ tractanda sit: hinc ejusmodi notiones, termini, definitiones &c. ad Theologiam spectantes præmitti debent.

NOTIO THEOLOGICA (ein theologischer Begriff) est repræsentatio rei in mente facta, quæ circa Religionem versatur.

TERMINI THEOLOGICI (theologische Worte) sunt voces articulatae notionem theologicam significantes. Si plures termini combinantur, oritur *Oratio* (eine Rede.)

DEFINITIO THEOLOGICA (eine theologische Erklärung) est oratio, qua significatur notio determinata & completa theologica.

PROPOSITIO THEOLOGICA (ein theologischer Satz) est oratio, quæ versatur circa res ad scientificam Religionis revelatae cognitionem pertinentes: seu
qua

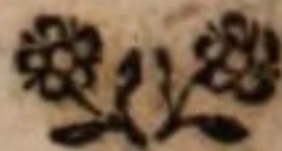

qua alteri significamus, quid juxta Revelationem Deo conveniat, vel non conveniat.

DEMONSTRATIO TEOLOGICA (ein theologischer Beweis) est conclusio certa ex principiis theologicis certis.

SYSTEMA TEOLOGICUM (ein theologisches Lehrgebäude) est congeries seu complexus artificialis doctrinarum theologicarum ad aliquod totum connexarum.

- 1.) *Divisiones varias dictarum notionum, terminorum, definitionum &c. earumque requisita, ac alia plura quæsi exponemus.*
- 2.) *Explicabimus etiam, quid sit terminus technicus in Theologia, & quotuplex: item quid locus, aut testimonium classicum.*
- 3.) *Varias quoque propositionum theologicarum damnatarum species declarabimus.*

VIII.

Theologia nobis est cognitio scientifica seu erudita Religionis revelatæ. Ut talis cognitio in nobis oriatur, veritates theologicæ certa methodo sive ordine didascalico tractari debent. METHODUS in genere est certus & determinatus modus aliquid peragendi. In specie vero METHODUS ERUDITA, seu INTELLECTUALIS (die gelehrte oder Verstandmäßige Lehrart) quæ ad comparandam eruditionem necessaria noscitur, est certus modus & ordo, quo in tradendis cujusdam disciplinæ veritatibus utimur. Poterit esse *Synthetica*, seu methodus compositionis (die absteigende Lehrart) vi cujus veritates ita proponuntur, prout una ex altera facilius intelligi & demonstrari possit. Præponit nempe principia principiatis, seu concludit a causa ad effectum: vel *analytica*, seu methodus resolutionis (die aufsteigende Lehrart) vi cujus veritates ita proponuntur, prout vel inventæ fuerunt, vel minimum inveniri potuerunt. Præponit nempe principata principiis, seu con-

concludit ab effectu ad causam: vel *mixta*, quæ ex utrisque legitima combinatione resultat. Alii his addunt *methodum Scholæ*, vi cuius ea, quæ ad idem subiectum spectant, nulla ordinis naturalis habita ratione junguntur.

- 1.) *Methodus Scholastica ex Theologia penitus est proscribenda, &*
- 2.) *Veritates theologicæ methodo synthetica sunt tradendæ.*
- 3.) *Theologia tali modo pertractata omnibus quidem hominibus utilissima: attamen non omnibus, sed tantum aliquibus necessaria est.*
- 4.) *Regulas methodi syntheticæ in Theologia adhibendæ quæsitæ exponemus.*

IX.

Origo Theologiæ, quatenus est pars eruditionis, seu disciplina scientifice pertractata, ab industria hominum provenit. Non enim illa eodem ordine & eadem methodo in divina Revelatione continetur: sed primum successu temporis veri-

veritates revelatæ Religionis homogeneæ collectæ, & ad certos articulos subordinatæ sunt. Historiam ergo Theologiæ revelatæ juxta TRES PERIODOS exponimus. Periodus *prima* comprehendit quinque prima secula: *altera* extenditur a seculo sexto usque ad prætenfam reformationem: *tertia* a dicta reformatione ad nostra usque tempora porrigitur. In quavis periodo certas epochas statuimus, & in iis præcipua Theologiæ fata, ac conscripta opera Theologica insigniora recensemus.

Caput tertium.

De principiis cognoscendi in
Theologia, & de subsidiis
theologicis.

I.

PRINCIPIUM in genere est omne id, quod continet rationem alterius. RATIO autem alterius est id, unde intelligitur, cur illud potius fit, quam non fit; & hoc potius modo fit, quam alio.

Cum

Cum in quavis re considerari possit vel possibilitas ejus, vel ipsa existentia seu actualitas, vel cognoscibilitas illius; omnium autem ratio dari debeat: sequitur, principium rei cujusvis triplex esse: nempe *principium essendi*, quod continet rationem possibilitas rei, *principium fiendi*, quod continet rationem actualitatis, & *principium cognoscendi*, quod continet rationem cognoscibilitatis.

II.

PRINCIPIA COGNOSCENDI IN THEOLOGIA ergo sunt illa, seu eæ propositiones, ex quibus veritates Religionis cognosci & demonstrari possunt. Ejusmodi principia pro diversitate Theologiæ ex duplici fonte deducuntur, nempe ex *ratione*, si pertractatur Theologia naturalis; ex *auctoritate*, si pertractatur Theologia positiva. Quia nos circa Religionem & Theologiam revelatam occupamur, primario ad Dei loquentis auctoritatem recurrendum, & ratio subinde in obsequium fidei subji-cienda est. Voluntas Dei loquentis no-
bis

bis manifestatur vel per verba litteris sacris consignata, vel per verba ore tenus ad nos propagata: medium ergo duplex est auctoritatem Dei agnoscendi. Ut tamen verbo Dei five scripto five tradito secure fidere possimus, requiritur aliquis iudex & interpret infallibilis, qualem veneramur veram Christi Ecclesiam. Hinc principia cognoscendi in Theologia revelata nobis subministrant *S. Scriptura*, & *Traditio divina* per infallibile *veræ Christi Ecclesiæ* iudicium declaratæ.

III.

S. SCRIPTURA est collectio certorum librorum ab hagiographis ex divina inspiratione conscriptorum. Singuli hi libri diverso tempore & a diversis auctoribus exarati diversæ quoque sunt indolis & argumenti. Quidam enim aut ex parte aut ex toto veritates proponunt per facta historica, quidam per poemata & parabolas, quidam per varios sermones, epistolas, aut prophetias &c. Omnes tamen simul sumti eo redeunt, ut nobis divinam voluntatem circa cultum,

tum, quo Deus coli velit, declarent, & consequenter Religionem revelatam exponant. Inde est, quod diversis nominibus insigniantur. Dicuntur enim *litteræ sacræ* a sanctitate Auctoris, argumenti & finis: *Verbum Dei*, quia originem habent a Deo: *divina Revelatio*, quia per illos Deus suam voluntatem hominibus manifestavit: *S. Biblia*, quia sunt plures libri in unum corpus collecti: *Testamentum*, quia in illis solennis divinæ voluntatis declaratio facta est. Olim etiam *Bibliothecæ sanctæ*, vel simpliciter *Bibliothecæ* per excellentiam, quin & *Pandectarum* nomine fuerunt insigniti.

IV.

Quidam ex prædictis Libris ante Christum natum fuerunt conscripti, & ideo vocantur *Libri antiqui Testamenti*; quidam vero post Christi in cælum ascensionem fuerunt exarati, & ideo vocantur *Libri novi Testamenti*. Utriusque generis scripta sacra ab initio ortus sui seorsim extabant & legebantur, & quidem illa prioris generis a Judæis, illa

illa vero posterioris generis a Christianis. Tandem omnes hi libri collecti, & in unum indicem relati sunt. Hic index communiter vocari solet CANON, estque duplex, nempe *Canon V. T.*, qui juxta communem sententiam ab Esra post reditum ex captivitate babylonica confectus est: & *Canon N. T.*, qui, licet incerti sit auctoris, tamen ad initium seculi 2^{di} certo jam extitit. Libri in Canonem relati vocantur LIBRI CANONICI. Quia vero aliqui statim ab origine sua, aliqui vero non nisi serius ut tales agniti & Canonici inscripti sunt: hinc Libros Canonicos dividere licet in *proto-canonicos*, & *deutero-canonicos*. Insuper quia non omnes Christiani eundem numerum Librorum Canoniconum agnoscunt, hinc Canon Nov. Test. alius est *Catholicorum*, alius *Aatholicorum*.

1.) *Canon Catholicorum continet Libros numero SEPTUAGINTA DUOS, nempe QUADRAGINTA QUINQUE Vet., & VIGINTI SEPTEM Nov. Test., quos omnes quæsi enarrabimus.*

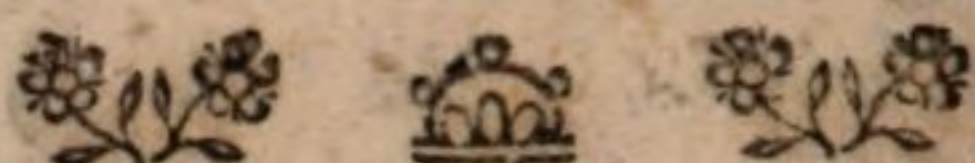
2.)

- 2.) *Omnes Libri Canonici divinitus sunt inspirati, & veram Dei revelationem continent: male ergo quidam ab A catholicis rejiciuntur.*
- 3.) *Memoriæ juvandæ causa distinguuntur in LEGALES, HISTORICOS, SAPIENTIALES, & PROPHEticos. Singulorum brevem historiam quoad auctorem, quantum fieri potest, quoad tempus originis, & quoad præcipuos in illos Commentatores petenti recenserebimus cum assignatione, utrum sint proto- vel deuterocanonici.*

V.

Autographa Librorum Canonico-
rum in linguis hodie passim emortuis
exarata sunt, nempe antiquum testamen-
tum paucis quibusdam locis exceptis in
lingua hebraica, novum vero potissimum
in lingua græca. Hinc brevi tum prop-
ter Judæos tum propter Christianos in
diversis & diffitis plagis habitantes di-
versæ Autographorum copiæ transum-
D
tæ,

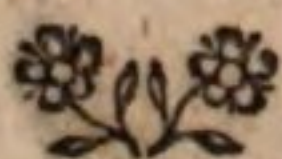
tæ, & variæ versiones adornatæ sunt, inter quas præeminent *Paraphrases Chaldaicæ* per antonomasiam *Targumim*, id est, versiones dictæ: *Versio Syriaca Vet. Test.* eaque duplex, una ex græco septuaginta Interpretum typis necdum exscripta, altera ex ipso fonte hebraica confecta: *Versio græca* sic dicta septuaginta Interpretum, cujus historiam plurimis fabulis inquinatam quidam Pseudo-aristeas refert in libro ad Philocratem fratrem adhuc extante: *Versio Syriaca Nov. Test.*, quæ doctissimorum virorum opinione omnium fere antiquissima habetur, etsi nec Auctor nec tempus certo definiri possit: & denique sic dicta *Versio vetus*, seu *antiqua itala* incerti cujusdam Auctoris, ex qua, & simul fonte hebraico S. Hieronymus nostram *Vulgatam* adornavit.

- 1.) *Inter omnes versiones Tridentinum Vulgatam salvis fontibus in materia ad fidem & bonos mores pertinente ut infallibilem merito declaravit.*

2.)

- 2.) *Licet S. Scriptura per se neminem in errorem inducat: Spurice tamen illius versiones nocivæ esse possunt. Hinc, quia nulla S. Scripturæ versio in linguam vulgarem per infallibile judicium ut authentica declarata est, Ecclesia merito ejusdem lectionem in lingua vernacula pro omnibus indiscriminatim prohibere potuit.*
- 3.) *Sensus S. Scripturæ est vel literalis, isque proprius, aut improprius: vel mysticus, isque pro diversitate objectorum allegoricus, aut tropologicus, aut anagogicus. Singulos quæsti explicabimus.*
- 4.) *In lectione sacræ scripturæ prima cura habenda est de vero sensu litterali, ex quo sensus mysticus eruendus, qui, licet non in omnibus textibus inveniatur: in quibusdam tamen vere a Spiritu S. est intentus.*

5.) Circa sensum adcommodatitium, qui nil aliud est, quam verborum S. Scripturæ ab interprete facta adcommodatio ad significandam rem, quam illius Auctor Spiritus S. tum quidem nobis significare non intendit, notandum est: eum minime esse reprehendendum, modo verba sacra objectis & rebus ludicris aut profanis non applicentur, id quod S. Synodus Trident. (Sess. 4. Decret. de edit. & usu SS. Libror.) severe prohibuit: vel modo sensus adcommodatitius tanquam litteralis in S. Scripturam non intrudatur, id quod non minus acriter, quam sapienter S. Hieronymus (Epist. 103. ad Paulin.) reprehendit.

6.) Ex tam multiplici S. Scripturæ sensu, ex maximo inter Christianos circa illum dissensu, & ex pluribus ipsius S. Scripturæ effatis patet, eandem non secundum omnes suas partes per se claram, sed in multis satis difficilem, obscu-

scuram, & authentica interpretatione indigentem esse.

* Alia de S. Scriptura quæ sita ad singularem disciplinam spectant, quæ HERMENEUTICA SACRA inscribitur.

VI.

Alterum cum S. Scriptura cognoscendi in Theologia principium est TRADITIO, quæ in genere est doctrina, vel institutio quædam antiqua litteris non consignata, sed oretenus vel alio modo ad posteros propagata. Dividitur primario in *divinam seu dogmaticam*, quæ est doctrina vel institutio sacra ex ipsius Christi ore ab Apostolis accepta, in litteris sacris non consignata, sed ab iisdem oretenus ad posteros propagata: & in *humanam seu disciplinarem*, quæ est doctrina vel institutio quædam sacra ab ipsis Apostolis absque mandato Christi, aut ab eorum Successoribus constituta, & oretenus ad posteros propagata, resque disciplinæ concernens. Quandocumque sermo est de traditione tanquam fonte Theologiæ

eiusdem cum S. Scriptura auctoritatis, semper genuina traditio divina est intelligenda.

- 1.) *Præter S. Scripturam datur revera verbum Dei traditum, & est verum principium cognoscendi in Theologia.*
- 2.) *Characteres veræ & genuinæ traditionis divinæ jussi explanamus, &*
- 3.) *Pro discernendis traditionibus divinis a mere humanis regulam generalem a S. Augustino Lib. 5. de Baptis. c. 24. statutam assumimus.*

VII.

Traditiones divinæ ulterius aliæ sunt *fidei*, aliæ *morum*: humanæ vero, quæ disciplinam concernunt, abeunt in *universales*, quæ omnem Ecclesiam christianam respiciunt: & in *particulares*, quæ unam alteramve tantum Ecclesiam particularem spectant. Item aliæ sunt *piæ*, quæ consistunt in opinionibus apud populum ab antiquo inolitæ circa res
in-

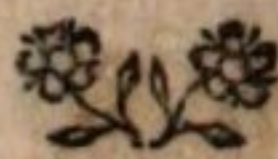
innocuas in Religionem externam influentes: aliæ *vulgares*, quæ in rebus nulla auctoritate, & nullo idoneo testimonio munitis superstitiosas credulitates foveant.

1.) *A quibusdam traditiones dividuntur in inhæſivas, declarativas, & mere orales. Sensum harum traditionum jussu declarabimus.*

2.) *Traditiones vulgares utpote superstitionem in plebe nutriendas omni cura sunt supprimendæ.*

VIII.

Traditionis testes sunt Patres & Doctores Ecclesiæ. PATRES vocamus Prælatos Ecclesiæ, aliosque de clero viros, qui antiquitus scriptis suis de Ecclesia bene meriti sunt. Requiritur ergo in illis *eminens doctrina*, & *competens antiquitas*, quæ tamen præcise determinata non est, cum Ecclesia ex singulari ratione etiam quosdam ex novioribus titulo Patrum honoraverit, uti S. Thomam & S. Bernardum. DOCTO-

RES ECCLESIAE nuncupamus illos, qui inter Patres præ cæteris eminenti doctrina & sanctitate floruerunt, & quos ut tales declaravit Ecclesia. Patres dividuntur in *græcos*, qui in Ecclesia orientali, & in *latinos*, qui in Ecclesia occidentali scripserunt. Eo majorem habent auctoritatem, quo viciniore sunt ævo apostolico. Doctores Ecclesiæ antiquitus quatuor numerabantur, nempe *tres latini*, uti S. Hieronymus, S. Augustinus, & S. Gregorius M., ac *unus græcus*, uti S. Joannes Chrysostomus. Successu temporis his etiam alii adnumerati sunt.

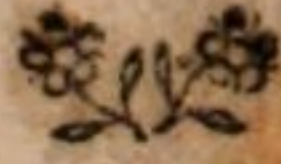
IX.

Scripta Patrum licet sint plurima & diversissimi argumenti, tamen generatim ad duas classes referri possunt. Alia enim sunt *dogmatica*, alia *exhortatoria seu moralia*. In illis clarius, in his plerumque obscurius propter disciplinam arcani saltem antiquiores locuti sunt. Ista scripta sive dogmatica sive moralia continent vel *Catecheses*, quæ sunt instructiones domesticæ potissimum tempore

pore Quadragesimæ fieri solitæ pro illis, qui in vigilia Paschatis baptizandi erant: vel *Tractatus polemicos*, quos Patres ad fidem contra hæreticos defendendam conscripserunt: vel *Apologias*, quas ad Ecclesiam christianam a calumniis Paganorum & hæreticorum purgandam confecerunt: vel *Homilias* & *Sermones*, quos in conventibus publicis habuerunt, & in quibus præcipue propter præsentiam Paganorum potissimum obscurius & mystice loquebantur: vel *Epistolas*, quas de diversis materiis ad fideles, aut etiam ad alios direxerunt: vel denique *varia Commentaria* in S. Scripturam, aut diversa *historiæ ecclesiasticæ* capita &c.

- 1.) *Consensus Patrum in doctrina de fide aut moribus est infallibilis auctoritatis, & in eruendis traditionibus præcipue considerandus.*
- 2.) *Patres seorsim spectati errare possunt, & eorum argumenta sunt ponderanda. Singuli quoque non sunt æqualis auctoritatis,*
D 5 *sed*

componendis, vocant *jurisprudentiam divinam* (die göttliche Rechtsgelehrsamkeit oder die Gesezwissenschaft) eo quod ibi de legibus divinis agatur, quibus actiones nostræ liberæ adtemporandæ sunt. — Quamvis utramque prædictam disciplinam conjunctim tradere longo tempore in Ecclesia consuetum fuerit, nos tamen omiſſa Theologia morali unice circa dogmaticam occupamur.

- 1.) *Discrimen inter ambas has scientias, item nexum, & limites earum interrogati exponemus, &*
- 2.) *Tempus assignabimus, quo quævis separatim & magis systematice tractari cœpit.*

VI.

OBJECTUM CUJUSDAM DISCIPLINÆ in genere est id, circa quod illa versatur. Quia Theologia occupatur circa Religionem, hæc illius objectum constituit: & quidem Religio naturalis est objectum Theologiæ naturalis, & Religio revelata est objectum Theologiæ revelatæ. Quia insuper veritates
Reli-

Religionis recte de doctrina
cæ alie præfata. THEOLOGIA
THEOLOGIA INGENUUM
tuunt veritas. Religionis recte
theoretice, seu recte. THEOLOGIA
que vocantur dogmata, vel
fidei.

- 1.) Quæstio generalis de
lorum fundamentis
uti & deinde de
purum & rectum.
- 2.) Dico de dogmatibus
gæ acceptis in THEOLOGIA
& PURA THEOLOGIA
in IMPERATUM, IMPERATUM
& TOLERATUM. THEOLOGIA
invenit non in purum & rectum.
- 3.) Dico de doctrina
FUNDAMENTALIS. THEOLOGIA
FUNDAMENTALIS in THEOLOGIA
DO. THEOLOGIA in THEOLOGIA
test.

VII

Ad quævis fundamentum
certæ notæ, seu
C.

la Prote-

A CA-
ominum
entium,
prima-
es chri-
eptena-
nume-
dmitta-
piritua-
risti in
morum

PRO-
inum in
entium,
tur per
unicum
cipium:
ia reji-
& Eccle-
ucuntur.
e accep-
tum

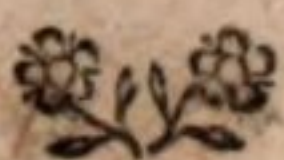

sed in certis quibusdam materiis alter alteri praevalet, prout petenti pluribus explicabimus.

- 3.) *Interrogati assignabimus regulas, ex quibus generaliter cognosci possit, quænam Patrum opera sint genuina, quæ non: quænam operum editiones sint optimæ: & quæ in ipsa Patrum lectione sint observanda.*

X.

Cum S. Scriptura non sit ubique clara, nec a quovis traditiones genuinæ a spuriis infallibiliter dignosci possint: hinc opus est interprete ac iudice infallibili, qui verum S. Scripturæ sensum determinet, & traditiones veras a falsis fecernat. Talis interpres, ac iudex est **VERA CHRISTI ECCLESIA** utpote juxta ipsum effatum divinum columna & firmamentum veritatis. Plures dari Ecclesias christianas, easque sibi invicem etiam quoad essentialia contradietorias esse, cuivis erudito constat. Nobis hic præcipue notanda venit Ecclesia christi-

christiana *Catholicorum*, & illa *Protestantium*.

XI.

ECCLESIA CHRISTIANA CATHOLICORUM est societas hominum in Religione catholica consentientium. Ad puncta Religionis catholice primaria pertinet, 1mo ut eadem fides christiana ubique teneatur, 2do ut Septenarius eorundem Sacramentorum numerus ubique agnoscatur, 3^{tio} ut admittatur certum quoddam regimen spirituale summi Pontificis tanquam Christi in terris Vicarii & ceterorum legitimorum Pastorum eidem adunatorum.

ECCLESIA CHRISTIANA PROTESTANTIUM est Societas hominum in Religione protestantica consentientium. Religio protestantica determinatur per solam S. Scripturam tanquam unicum totius Religionis christianae principium: & hinc DD. Protestantes ea omnia rejiciunt, quaecunque in Religione & Ecclesia catholica ex traditione deducuntur. Vocabulum (Protestantes) late acceptum

tum sub se comprehendit tam *Lutheranos*, seu sic dictos Evangelicos, quam *Calvinistas*, seu sic dictos Reformatos. Tam Lutherani quam Calvinistæ, licet communi Protestantium nomine gaudeant, in diversis tamen fidei doctrinis inter se maximopere dissentiunt.

- 1.) *Quæsitæ originem Ecclesiæ protestanticæ recensemus, & explicamus, unde vocabulum (Protestantes) exortum sit.*
- 2.) *Systema insuper doctrinale tam Ecclesiæ catholicæ, quam protestanticæ petendi pluribus declaramus, ac*
- 3.) *Præcipua dogmata assignamus, in quibus Catholici a Protestantibus, & Protestantes inter se, seu Lutherani a Reformatis discrepant.*

XII.

Ecclesia christiana utpote a Christo Deo-homine fundata non nisi **UNICA VERA** esse potest, & ut talis illa est agnoscenda, quæ veram Religionem
chri-

christianam profitetur, seu solum illum modum in colendo Deo observat, quem Christus ipse determinavit. Assertum hoc generale omnes omnino Christiani admittunt, ac in eo conveniunt: verum in diversa abeunt, si in specie interrogatur, in quibusnam actionibus & doctrinis individuus ille modus ab ipso Christo determinatus consistat, consequenter penes quamnam specialem societatem vera Religio & Ecclesia christiana inveniat? in qua quaestione Ecclesia quævis veritatem ex parte sua stare contendit. Ut ergo in tanto Ecclesiarum hodie existentium dissensu unica vera Christi Ecclesia dignosci possit, dari debent certa signa & notæ characteristicæ in ipsa veræ Ecclesiæ natura fundatæ, seu determinationes quædam essentielles, ex quibus vera Christi Ecclesia certo agnosci, & ab omnibus aliis sectis falsis discerni possit. Tales notæ sunt *Unitas, Sanctitas, Catholicitas, & Apostolicitas.*

1.) *Has notas, earumque necessaria requisita quærenti pluribus explicabimus, &*

2.)

2.) *Contra DD. Protestantes ostendimus, easdem in ipsa Ecclesiæ christianæ natura ex institutione Christi desumenda esse fundatas: Consequenter nequaquam arbitrias, aut primum in Concilio Constantinop. I. excogitatas.*

3.) *Ducæ notæ a DD. Protestantibus statutæ, nempe pura verbi Dei prædicatio, & legitima Sacramentorum administratio, quamvis semper in vera Christi Ecclesia adsint, tamen ad eam ignorantibus indicandam non sunt sufficientes.*

XIII.

Cuicumque Ecclesiæ christianæ dictæ quatuor notæ simul conveniunt, illa absque dubio est vera Christi Ecclesia. Notæ namque essentielles omnes in re quadam contentæ rationem sufficientem exhibent, cur res quædam sit hæc res & non alia: & consequenter ex iis simul sumtis quævis res agnosci in individuo, & ab omnibus aliis discerni potest.

1.)

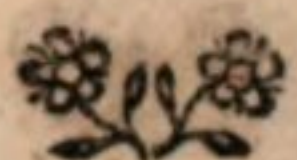
- 1.) Quatuor notæ superius statutæ simul sumtæ non conveniunt Ecclesiæ Lutheranæ, neque Calvinianæ, aut alii cuidam Sæctæ: sed soli Ecclesiæ christiano-catholicæ. Hæc proin sola vera est, & infallibilis S. Scripturæ interpretres, ac traditionum iudex. Insuper semper fuit, & est visibilis, indefectibilis, ac inæqualis.
- 2.) Membra illius seu dein viva seu mortua sunt illi homines, qui sunt baptizati, & nec per excommunicationem, nec per schisma ab illa separati.
- 3.) Hæc membra dividuntur in IMPERANTIA, quæ constituunt Ecclesiam catholicam regnantem, & in OBEDIENTIA, quæ constituunt Ecclesiam catholicam obedientem.
- 4.) Imperantes ecclesiastici vel sunt dispersi per diversas provincias, vel in certo quodam loco congregati: hinc Ecclesia catholica regnans

nans alia est DISPERSA, alia CONGREGATA, quæ vulgari nomine Concilium ecclesiasticum appellatur.

XIV.

CONCILIUM ECCLESIASTICUM in genere est Conventus Prælatorum ecclesiasticorum legitime institutus ad decidenda negotia ecclesiastica. *Per Prælatos Ecclesiæ* intelliguntur Rectores ecclesiastici, seu personæ ecclesiasticæ jurisdictione spirituali præditæ, uti v.g. Rom. Pontifex, Episcopi Ecclesiarum particularium, Abbates & Generales religiosorum Ordinum, qui tamen non omnes in Conciliis ecclesiasticis æqualia jura habent, uti in jurisprudentia ecclesiastica ostenditur. *Per negotia ecclesiastica* denotantur omnes causæ & controversiæ, quæ Religionem vel circa credenda vel circa agenda attingunt, & quæ vel Religionis essentialia & immutabilia, vel disciplinaria & mutabilia concernunt. Concilia ecclesiastica dividuntur in *generalia*, quæ etiam vocantur universalialia, plenaria, œcumenica, ubi

ubi omnes universæ Ecclesiæ christianæ Episcopi sub præsidio unius Capitis summi Pontificis ad definienda Ecclesiæ negotia conveniunt, vel saltem ad talem Conventum invitantur: & in *particularia*, ubi tantum aliqui Prælati ecclesiastici conveniunt: & hæc ulterius vel sunt *nationalia*, si sub directorio Patriarchæ vel Primatis congregantur omnes Prælati ecclesiastici totius nationis, vel *provincialia*, si ab Archiepiscopo vel Metropolitano omnes Episcopi suffraganei unius provinciæ convocantur, vel denique *diocesana*, quæ Episcopus cum Clero suæ diœcesis celebrat.

1.) *Ut aliquod Concilium ecclesiasticum sit legitimum, requiritur legitima convocatio, legitima celebratio, & aliqua illius confirmatio. Singula interrogati explicamus, & pro criterio ultimo, si de prædictis dubitatur, universalem Ecclesiæ consensum assignamus.*

2.) *Concilium œcumenicum in Spiritu S. legitime celebratum in re-*
E bus

bus fidei & morum est regula infallibilis.

3.) *Numeramus Concilia œcumenica octo in Oriente, & tredecim in Occidente. Singulorum brevem historiam circa tempus & causam celebrationis, item circa numerum præsentium Patrum quærenti exponimus, & indicamus, quænam in iis dogmata, ac Canones sint statuti, ac ubi acta eorum invenienda.*

* *Quæstiones reliquæ v g. de jure convocandi Concilia, iis præsidendi, eaque confirmandi &c., item de juribus Rom. Pontificis, Episcoporum &c., ad jus ecclesiasticum spectant.*

XV.

Ad quamvis scientiam præter principia etiam necessaria sunt SUBSIDIA, quæ in genere sunt illæ veritates, sine quarum cognitione in ipsa scientia felices progressus facere non possumus. Tales veritates ex diversis disciplinis hauriuntur, quarum altera in alteram influit. Influxus iste vel materialis esse potest, si ex una disciplina principia petantur, unde

unde altera veritates suas explicare, stabilire, aut supplere possit: vel *formalis*, si ex ea idea methodi in alia applicandæ desumitur. SUBSIDIA THEOLOGICA ergo nobis exhibent illæ disciplinæ, quæ quidem Theologiam immediate non constituunt, quibus tamen perficitur, & juvatur scientifica Religionis cognitio, seu quæ in ipsam Theologiam five materialiter, five formaliter influunt. Diversis hinc studiis subsidiariis opus est in Theologia, quorum alia sunt *generalia* & *mediata*, alia vero *specialia* & *immediata*.

XVI.

Studia subsidiaria ad Theologiam generalia reponuntur in *omnibus fere disciplinis* propter nexum rerum & veritatum universalem, qualem dari sanioris Philosophiæ cultoribus dubium nulum superest, quamvis ille nobis non sit ubique satis cognitus. Studia vero ad Theologiam subsidiaria specialia præcipue versari debent circa *Philologiam*, *Historiam*, & *Philosophiam*.

- 1.) *PHILOLOGIA* est complexus omnium earum veritatum, quæ ad plenam linguarum cognitionem

spectant. Ad illam ergo pertinet studium linguarum præcipue orientalium, ars critica, studium antiquitatum præcipue ecclesiasticarum, hermeneutica sacra &c.

2.) *HISTORIA* est vera & pragmatica factorum memorabilium enarratio. In diversas quidem partes dividitur, ad eam tamen præprimis pertinet Geographia, Chronologia, historia ecclesiastica, Litteratura &c.

3.) *PHILOSOPHIA* est complexus earum veritatum naturalium, quæ tum intellectum, tum animum humanum excolere ac perficere valent. Intellectum hominis præprimis perficit Logica, Metaphysica, ac Matthesis: animum vero seu cor illius Philosophia practica tum generalis, tum specialis.

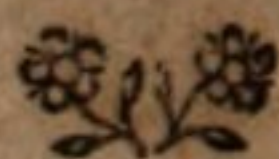
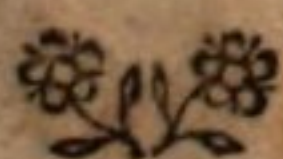
4.) Plura circa studia Theologiæ subsidiaria interrogati explicabimus, & singularum prædictarum disciplinarum in Theologiam positivam influxum petenti exponemus.

SY-

SYSTEMA THEOLOGICÆ DOGMA- TICÆ.

HOC SYSTEMA est congeries seu complexus scientificus veritatum & doctrinarum revelatarum, quæ cognitionem Dei concernunt. Quamvis veritates revelatæ, ex quibus cognitio Dei hauriri potest, sint diversissimæ; tamen illæ nobis Deum exhibent vel in se spectatum, quatenus solummodo Illius essentia & attributa sine ulteriori relatione ad alios spectantur: vel Eundem nobis exhibent in relatione ad homines, quatenus iis diversa beneficia, nempe creationis, redemptionis, & sanctificationis præstitit. Revelatio ergo cum nobis Deum quoad essentiam suam & attributa non solum ut ens perfectissimum & unicum in natura, id quod & ratio agnoscit, verum etiam trinum in personis exhibeat: hinc *imo* in hoc Systemate

agendum est de Deo in se spectato, quatenus est unus in essentia & natura, ac trinus in personis, quæ sunt Pater, Filius, & Spiritus S. Ulterius non solum ratio, sed etiam Revelatio docet, omnia, quæcumque existunt, excepto solo peccato, a Deo tanquam fonte primo & ultimo provenire: hinc 2do agendum est de Deo Creatore, qualem speciali quodam modo in persona Patris veneramus. Insuper Revelatio sola docet, secundam in Divinitate personam naturam humanam assumpsisse, & per sua merita omnes homines ab æterna morte redemisse: hinc 3^{tio} agendum est de Deo Redemtore, qualem in persona Filii agnoscimus. Denique eadem sola Revelatio docet, homines in hoc statu per solas suas vires naturales bonum supernaturale peragere non posse, sed eosdem a solo Deo per gratiam sanctificari: hinc 4to agendum est de Deo Sanctificatore, qualem in persona Spiritus S. profiteamur. Totum ergo hoc Systema *quatuor Capitibus* absolvitur, quæ pro diversitate materiarum in suos articulos distinguuntur.

*CAPUT 1um agit de Deo in se specta-
to, quatenus est unus in essentia,
& trinus in personis.*

CAPUT 2^{dum} tractat de Deo Creatore.

CAPUT 3^{tium} de Deo Redemtore.

CAPUT 4^{tum} de Deo Sanctificatore.

Caput primum.

De Deo in se spectato.

Ratio naturalis juxta superius dicta nobis Deum UNUM tanquam Ens in omni genere perfectissimum demonstrat; id quod & Revelatio divina confirmat. Hæc insuper nos docet, eundem unum Deum simul in personis TRINUM esse, quod ratio sola non attingit. Hinc Caput hoc in *duos Articulos* distinguitur. Nempe tractat

Articulus 1^{mus} de Deo uno,

Articulus 2^{dus} de Deo trino.

Articulus Imus.

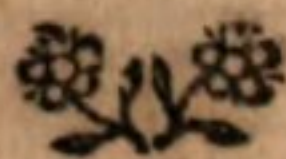
De Deo uno.

I.

DEUS, cujus existentia in Philosophia demonstratur, est Ens illud æternum in omni genere infinite perfectum. Quando vocabulum Deus in S. Scriptura Enti huic attribuitur, illud non dignitatem aliquam, sed veram ejus naturam & essentiam indigitat, vi cujus nempe est independens, & a se ipso existit, reliquis autem omnibus existentiam communicavit.

- 1.) *Quamvis Deus stricte loquendo sit ineffabilis: variis tamen aliis nominibus tam hebraicis quam græcis insignitur, quæ interrogati declaramus.*
- 2.) *Systemata diversorum Atheorum, ac illud pantheismi ipsa ratio naturalis jam confundit. Hinc illa tantum historice petenti enarramus, & hic præcipue essentiam ac attributa divina consideramus.*

II.

II.

ESSENTIA ENTIS in genere est id, per quod ens possibile est. Ea ergo, quæ in ente quodam sibi mutuo non repugnant, nec tamen per se invicem determinantur, essentialia appellantur, & constituunt entis essentiam, quæ vel *physica* est, si spectatur complexus omnium essentialium: vel *metaphysica*, quæ definitur per primum entis conceptum, in quo datur ratio reliquorum enti competentium. Ex his cognosci potest, quid ESSENTIA DEI dicatur.

- 1.) *ESSENTIA DEI PHYSICA* consistit in complexu omnium perfectionum infinitarum eidem convenientium.
- 2.) *ESSENTIA DEI METAPHYSICA* consistit in ea perfectione, vi cuius a se ipso existit, & quam scholæ aseitatem vocant.
- 3.) *Ex hac ipsa Dei essentia sequitur, quod necessario, & consequenter etiam ab æterno existat.*

III.

ATTRIBUTA entis in genere vocantur ea, quæ per essentialia determinantur. Quodsi ea per omnia essentialia simul sumta determinantur, dicuntur *attributa propria* seu *proprietaes*: si vero per quædam tantum eorum determinantur, *attributa communia* appellantur.

ATTRIBUTA DEI ergo sunt omnes proprietaes, quæ de illo enunciari possunt, & quæ rationem sui sufficientem in essentia divina habent. Dividuntur in *absoluta*, quæ Deo in se spectato conveniunt, & in *relativa*, quæ de Deo in relatione ad homines considerato enunciantur. Nos in hoc Capite (utpote de Deo in se spectato tractantes) solummodo attributa absoluta consideramus, quorum alia ut *negativa*, alia ut *positiva* spectari possunt, licet omnia Dei attributa revera & in se positiva sint, quia ex positiva & illimitata essentia profluunt.

1.) *Attributa Dei nec inter se, nec ab essentia divina realiter distinguuntur.*

2.)

- 2.) Possunt tamen illa juxta nostrum concipiendi modum ut distincta considerari.
- 3.) Errarunt ergo AETIUS natione Syrus & Diaconus Ecclesiae Antiochensis, ac EUNOMIUS natione Cappadox & Arii discipulus, qui circa medium seculi 4^{ti} omnem omnino in Deo distinctionem etiam ex parte tantum nostra factam rejecerunt, ut eo facilius errores Arii propagare possent. Insuper GILBERTUS PORRETANUS Episcopus Pictavensis nimis subtilitatibus implexus, & JOACHIMUS ABBAS monasterii Florensis in seculo 12mo, ac GREGORIUS PALAMAS Episcopus Thessalonicensis in seculo 14to, qui distinctionem in divinitate realem adstruxisse leguntur.
- 4.) Illud Scholasticorum verbilitium utrum distinctio praefata juxta nostrum concipiendi modum sit for-

formalis ex natura rei, vel rationis ratiocinatæ cum fundamento in re? attentionem non meretur: & hinc eidem nolumus immisceri.

IV.

ATTRIBUTA DEI NEGATIVA sunt illa, quibus imperfectiones ab eodem removemus, & sunt vel *vi originis* talia, quæ ob præfixam particulam (in) vim negandi in sensu gramaticali obtinent: vel *vi significationis* talia, quæ, licet non habeant præpositam particulam (in) aliquam tamen in se negationem continent. Ad priora pertinent *independentia, immutabilitas, incorruptibilitas, immortalitas, immensitas* &c. ad posteriora referuntur *unitas, æternitas, simplicitas, spiritualitas* &c.

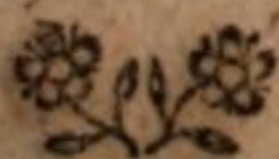
1.) *Omnia attributa negativa Deo in gradu infinito & modo perfectissimo, seu, ut scholæ loquuntur, eminenter conveniunt.*

2.) *Est ergo Deus unicus, simplex, & spiritualis, æternus atque immu-*
ta-

tabilis; immensus ac in omni loco per essentiam suam intime præsens.

- 3.) *Contra unitatem Dei hallucinantur, quotquot POLYTHEISMUM profitentur, sub quo præcipue DUALISMUS a Zoroastro vetustissimo Persarum doctore repetendus, & TRITHEISMUS a Joanne quodam Alexandrino ab assiduitate studiorum Philoponus dicto oriundus comprehenditur. Historiam plytheismi, uti & idololatriæ originem ac progressum interrogati pluribus explanamus.*
- 4.) *Contra simplicitatem ac spiritualitatem Dei errarunt, qui quosdam S. Scripturæ textus nimis litteraliter accipientes Deo varia membra corporea affinxerunt, uti in seculo 4to AUDÆANI & SELEUCIANI, ideo Antropomorphitæ dicti. Utrum vero MELITO, AUDÆUS ipse, & TERTULLIANUS eidem errori sub-*

*subscripserint, aliis discutien-
dum relinguimus.*

V.

ATTRIBUTA DEI POSITIVA
sunt illa, quibus Deo perfectiones &
quidem in summo & perfectissimo gradu
attribuimus. Inter hæc præcipue nota-
ri debet *Intellectus Dei*, seu actus sim-
plicissimus, per quem simul & semel
omnia possibilia sibi distinctissime repræ-
sentat: & *Voluntas Illius*, seu actus
simplicissimus, per quem quæcunque
vult, ab æterno vult.

- 1.) *Datur in Deo intellectus perfe-
ctissimus, vi cuius præterita, præ-
sentia, & futura unico actu di-
stinctissime cognoscit.*
- 2.) *Actus, quo Deus futura cogno-
scit, dicitur præscientia, quæ cer-
tissima & infallibilis est, liber-
tatem autem humanam minime
tollit.*
- 3.) *Competit quoque Deo perfectissima
voluntas, cuius motivum & ob-
jectum primarium ac necessarium
est*

est ipse Deus, secundarium vero omnes res creatæ.

4.) *Hæc voluntas Dei in se quidem simplicissima est: a nobis tamen bene distingui potest in ANTECEDENTEM, & CONSEQUENTEM, quæ ultima semper est efficax, quin tamen ideo libertas humana lædatur.*

5.) *Modum, quo efficacia divinæ voluntatis cum libertate humana simul consistere possit: item modum, quo intellectus divinus objecta scientiæ suæ attingat, ignoramus. Hinc systemata varia, Molinistarum, Thomistarum, Augustinianorum &c. in hoc commate liberius, quam verius conficta non moramur, ea tamen petenti historice recensemus.*

VI.

Deus propter intellectum perfectissimum gaudet infinita sapientia & ratione: & propter voluntatem perfectissimam est summe liber. Ulterius est omnipo-

nipotens & infinite bonus, necessario verax & fidelis, ac summe beatus &c.

- 1.) *Quamvis Deus in actibus ad extra sit liberrimus, tamen ideo nequaquam mutabilis est. Modum, quo summa Dei libertas cum ejusdem perfecta immutabilitate consistere possit, nescimus.*
- 2.) *Infinite Dei bonitati non repugnat tot malorum in hoc mundo permissio, prout quibusdam etiam ex novioribus visum est.*

VII.

Omnes perfectiones possibiles, quæ in gradu infinito, & absque omni imperfectione in Deo dantur, constituunt ejusdem *sanctitatem*, ex qua illius *Gloria & Majestas* resultat.

Articulus IIus.

De Deo trino.

I.

Per DEUM TRINUM juxta genuinum divinæ Revelationis sensum, & men-

mentem veræ Christi Ecclesiæ intelligitur Ens illud infinite perfectum non solum in essentia sua unicum, verum etiam in tribus perfectis personis subsistens. Tota ergo de grandi hoc SS. Trinitatis mysterio doctrina juxta Revelationem his continetur: *Tres in una essentia divina sunt Personæ non tantum opinione nostra, sed & re ipsa inter se distinctæ, quæ sunt Pater, & Filius, & Spiritus S.* Istæ tres Personæ tamen propter eandem essentiam divinam non solum specificè sed etiam numerice unam NEQUAQUAM TRES DII sunt, sed UNUS DEUS. Prout etiam clare omnino exprimitur in Symbolo vulgo Athanasiano: *Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur, neque confundentes personas, neque substantiam separantes.* Alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus S., sed Patris, & Filii, & Spiritus Sancti una est divinitas. Quia vero in tribus distinctis personis una est essentia numerica; hinc Pater est totus in Filio & Spiritu Sancto, Filius itidem totus in Patre & Spiritu Sancto,

nec non Spiritus Sanctus totus in Patre & Filio, quæ mutua personarum divinarum in se invicem coexistentia latinis appellatur *circuminfessio*.

II.

Veteres Ecclesiæ Doctores tam græci quam latini propter vagum vocabulorum, quibus præfata de mysterio SS. Trinitatis doctrina efferebatur, significatum verbis magis, quam re ipsa inter se circa hoc mysterium dissentiebant. Græci namque voces *usia* (essentia) *hypostasis* (suppositum) *prosopon* (persona) *hyparxis* (subsistentia) &c. promiscue usurpabant, & hinc sæpius asseruerunt, plures dari usias, & unam hypostasim, sumendo usiam pro persona, & hypostasim pro essentia: usque dum inde a tempore Concilii Constantinop. I. fixa harum vocum significatio invaluit ita, ut solum *usia* pro *essentia*, *hypostasis* pro *supposito*, & *prosopon* pro *persona* usurpari possit. Apud latinos quoque vocabulum (*persona*) diversum significatum habet. Denotat namque etiam dignitatem, officium, aut quid simile. Hinc occidentales

les illud ad significandam in Trinitate distinctionem adhibentes orientalibus de hoc mysterio non recte sentire visi sunt, donec cognita vera hujus vocis significatione, & occidentalium mente concordia utrinque reddita est.

- 1.) *Interrogati explanamus genuinum prædictorum vocabulorum sensum, & in quonam ad exprimendum SS. Trinitatis mysterium adhiberi debeant.*
- 2.) *Ostendimus insuper, hoc mysterium non solum possibile esse, verum etiam revera existere in ant. Test. jam aliquo modo cognitum, in nov. Test. vero magis declaratum, prout ostendit classicum S. Joannis testimonium (TRES SUNT, QUI TESTIMONIUM DANT &c.) quod omnino authenticum est.*
- 3.) *Circa hoc mysterium insigniter errant præter NATURALISTAS, de quibus jam actum est, TRITHEITÆ, qui ex tribus distin-*

His personis statuunt tres distin-
 ctos Deos, & ANTITRINITA-
 RII, qui trinitatem personarum
 realiter distinctarum denegant,
 ac in diversas species dividun-
 tur. Principales sunt SA-
 BELLIANI in seculo 3to exorti,
 a Dionysio Papa in Concilio ro-
 mano damnati, & in hodierno
 quodam HERM. DEUSING Grö-
 ningensi juris Professore revivi-
 scentes. Ex Sabellianis seculo
 4to orti sunt ARIANI in pluri-
 mas & diversas Sectas divisi, a
 Concilio Nicæno I. damnati, &
 in seculo 16to per MICHAELEM
 SERVETUM iterum excitati, ac
 nostris temporibus a WILHEL-
 MO W-HISTON erudito in ce-
 teris anglicano scriptore maxi-
 mo cum ardore defensi. Deni-
 que SOCINIANI in seculo 16to
 a FAUSTO SOCINO italo exor-
 ti, & per diversas Europæ pro-
 vincias dispersi, quorum doctri-
 næ etiam hodie plurimi, ac præ-
 cipue ex ordine Protestantium
 adsti-

adstipulari videntur. Singulorum enarratorum doctrinas, errores, ac historiam petenti pluribus exponemus.

III.

Quia in Trinitate datur una numero essentia divina, tres tamen distinctæ personæ: necessarium est, ut una persona ab altera originem ducat. Origo unius personæ divinæ ab altera dicitur *processio* & non nunquam etiam *missio*. Processio in genere spectari potest vel *ad extra*, qua illud, quod procedit, extra id, a quo procedit, permanens est: vel *ad intra*, qua illud, quod procedit, ei, a quo procedit, est immanens. Origo proin unius personæ divinæ ab altera est processio divinarum personarum ad intra.

IV.

PRIMA DEITATIS PERSONA (*Pater*) est verus Deus. Ejus character personalis est aseitas personalis intuitu sui ipsius, ratione Filii generatio, & intuitu Spiritus Sancti spiratio. Hinc

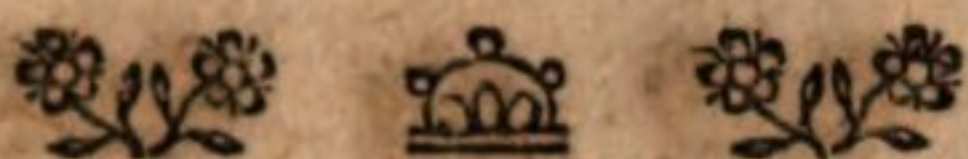

- 1.) *Pater a nulla alia persona procedit: ipse tamen est origo Filii & Spiritus sancti licet ratione diversa.*
- 2.) *Quoad opera externa eidem specialiter tribuitur creatio & gubernatio hujus universi; missio quoque Filii (Jesu Christi) ac Spiritus sancti.*

V.

SECUNDA IN DIVINITATE
PERSONA (*Filius*) est verus Deus Patri consubstantialis. Ejus character personalis est nativitas a Patre ab æterno.
Hinc

- 1.) *Filius a solo Patre procedit per generationem, quæ est necessaria, æterna, immanens, non successive, neque per naturæ divinæ divisionem aut multiplicationem facta: sed ab omni imperfectione generationis humanæ remotissima.*
2. *Quod opera externa eidem utpote in tempore incarnato specialiter*

liter convenit generis humani redemptio.

3. *Consubstantialitatem Filii cum Patre ARIANI, & SOCINIANI, aliique cum his consentientes, de quibus jam supra mentionem fecimus, negant, & hinc Christum non fuisse verum Deum asserunt abusi Patribus quibusdam antenicænis, quorum tamen verba in sensu non adeo rigido accipienda sunt. Ante exortam namque hæresin arianam innocenter quidam & minus caute locuti, & obscurioribus minusque exquisitis verbis usi sunt, quæ per loca clariora emolliri & illustrari possunt. Utrum vero LIBERIUS PONTIFEX hæresi arianæ revera subscripserit vel non? est quæstio facti ab historicis & criticis discutienda.*

VI.

TERTIA DEITATIS PERSONA
(Spiritus sanctus) non est virtus tantum Dei, aut attributum divinum: sed

vera persona subsistens, & verus Deus. Ejus character personalis est processio a Patre & Filio ab æterno. Hinc

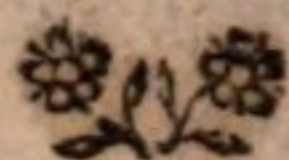
- 1.) *Spiritus sanctus a Patre & Filio simul tanquam unico principio procedit non per generationem, sed per spirationem, quæ pariter est necessaria, æterna, immanens, & omnis imperfectionis expers. Discrimen quidem inter generationem & spirationem divinam intercedit; in quonam autem illud consistat, cum S. August. Lib. 3. Cont. Maxim. c. 14. nos nescire profiteamur.*
- 2.) *Quoad opera externa eidem attribuitur speciatim hominis sanctificatio.*
- 3.) *Divinitatem Spiritus sancti in seculo 4to negarunt MACEDONIANI ideo Pneumatomachi (hostes seu adversarii Spiritus sancti) dicti, & a Concilio Constantinop. I. condemnati, cujus symbolo successu temporis ad avitam fidem*

dem contra græcos clarius exprimendam jure optimo inserta fuit particula (FILIOQUE) licet hac occasione denique in seculo 9no sub PHOTIO Patriarcha Constantinopolitano exortum fuerit infelix illud Schisma orientale græcorum profectionem Spiritus sancti a Filio denegantium, quod usque hodie extinguere nondum potuit. Recentiori tempore SOCINIANI, & inter hos præcipue nostra ætate SAMUEL CRELLIUS, ac CAROL. FRID. BAHRDTIUS Spiritum sanctum solummodo virtutem & efficaciam Dei indigitare falso contendunt.

VII.

PATER, FILIUS, ET SPIRITUS SANCTUS ergo sunt tres personæ divinæ realiter inter se distinctæ, attamen non nisi *unicus Deus*, & unam eandemque non solum specie, sed & numero essentiam divinam habent.

VIII.

In hac SS. Trinitate insuper tantum *duæ processiones* dantur: & quia cuivis processioni *duæ relationes* respondent, in eadem non nisi *quatuor relationes* deprehenduntur, quæ tamen cum ipsa essentia divina comparatæ ab ea realiter non sunt distinctæ.

Hæc nos de grandi hoc mysterio Revelatio docet. In reliquis caveat homo, ne illud curiose nimis scrutetur: sed pia potius devotaque subjectione gratum sese exhibeat PATRI pro Creatione, FILIO pro redemptione, & SPIRITUI SANCTO pro Sanctificatione. Quid enim prodest tibi (sunt verba insignis Scriptoris notissimi) alta de Trinitate disputare, si careas humilitate, unde displiceas Trinitati.

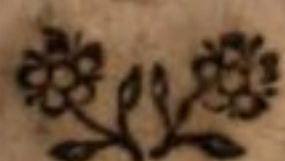
Ca-

Caput secundum.

De Deo Creatore.

CREARE aliquid in sensu stricto dicitur ille, qui quidquam ex nihilo producit. Mundum hunc aspectabilem, quo præsentem seriem entium finitorum tam simultaneorum quam successivorum inter se connexorum intelligimus, neque quoad pulcherrimum suum ordinem, neque quoad elementa sua prima ex se ipso ab æterno existere non solum Philosophia docet, sed & Revelatio confirmat. Auctorem ergo & potentissimum & sapientissimum habuit, qualis non nisi Deus esse potest, qui eundem ex nihilo produxit. Uti mundus ex se ipso non existit, sic nec se ipsum conservare potest: idem ergo Auctor perfectissimus mundum a se creatum CONSERVARE intelligitur, seu facere, ut res creatæ in esse suo perseverent. Quia insuper Auctor ille sapientissimus mundum hunc non absque ratione sufficiente creavit, nec sine optimo quodam fine illum confer-

fervat: hinc Creator ille mundum a se productum & conservatum etiam GUBERNARE noscitur, seu facere, ut res Creatæ præstitutum sibi finem consequantur.

Cum ergo Deus non solum omnia *creavit*, sed etiam omnia *conservat* & *gubernat*, quæ Dei actiones providentiam divinam constituunt: inde præsens Caput iterum in *duos articulos* distinguitur. Nempe agit

Articulus 1^{mus} de Creatione hujus mundi,

Articulus 2^{dus} de conservatione & gubernatione illius, seu de providentia divina.

Articulus 1^{mus}.

De Creatione hujus mundi.

I.

CREATIO in genere est actio, qua efficitur, ut ens aliquod existentiam, quam nondum habuit, obtineat. In sensu vero stricto est productio rei ex nihilo.

Io. **MUNDUS** in genere est series entium finitorum per causas finales & efficientes connexorum. Quare per hunc aspectabilem in specie minime duntaxat globus noster Terraqueus intelligitur, uti non nunquam a plebe sumitur, sed *hæc determinata series omnium horum entium finitorum inter se diversimode connexorum, & a Deo hoc modo productorum.* Ubi ulterius observandum est, quod, licet productio rei ex *nihilo negativo* (pro statu Logico considerato) repugnet: tamen idem minime de *nihilo positivo* (pro statu physico considerato) dici queat, adeoque tritum illud (*ex nihilo nihil fit*) nequaquam universaliter verum esse possit.

II.

Originem hujus mundi Moses in Cap. i. Genes. non philosophice, sed historice exponit. Describitur ibi *Creatio duplex*, nempe *prima* stricte sic dicta, quæ est actus voluntatis divinæ, per quem materies mundi (elementa simplicia) existentiam suam ex nihilo accepit: & *secunda* improprie sic dicta, quæ
est

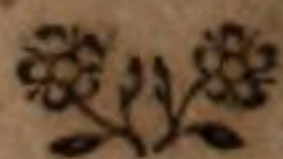

est actus voluntatis divinæ, per quam Deus effecit, ut materia mundi antea jam creata sex diebus in illud systema redigeretur, quod nunc adest.

- 1.) *Narratio Mosis tam de Creatione proprie dicta, quam de sextiduo Creationis opere in sensu literalis est intelligenda.*
- 2.) *Hoc opus sex dierum interrogati pluribus explanamus, &*
- 3.) *Ostendimus, mundum hunc neque quoad suum ordinem, neque quoad prima sua elementa ab æterno extitisse; sed eum in tempore a Deo auctore perfectissimo ex nihilo productum, & in hunc ordinem redactum esse.*
- 4.) *In producendo hoc universo Deus finem habuit longe sapientissimum, nempe manifestationem suarum perfectionum. Huic optime inservit mundus hic pulcherri-
mus, qui non obstantibus tot malis omnino perfectus est.*

5.) Circa originem mundi GENTI-
LES varias, easque falsissimas
confibularunt Cosmogonias. PHI-
LO JUDÆUS (Lib. de opif.
mundi) in seculo 1mo commemo-
rationem sex dierum ad ordinem
rerum, non ad temporis inter-
valla discernenda pertinere erro-
nee censuit, cui etiam S. AUGU-
STINUS (Lib. 4. de gen. ad Lit.
Cap. 33. seq.) adstipulari vide-
tur salva tamen, uti ipsemet de-
clarat, meliori interpretatione.
In seculo 3to MANICHÆI spur-
cissima Manetis soboles, qui, ut
olim antiqui in Persia Magi,
duos Deos admittebant, alterum
bonum, alterum vero malum,
hunc mundum a malo Deo crea-
tum esse falsissime adstruebant.
Horum & RECENTIORUM quo-
rundam errores circa historiam
Creationis quæsi pluribus ex-
ponemus.

III.

Inter entia a Deo producta eminent spiritus quidam Deo longe inferiores, homine vero excellentiores & multo perfectiores, qui ANGELI, seu legati & nuncii appellantur, & sunt substantiæ rationales corporis expertes, intellectu & voluntate præditæ, & ab animabus hominum distinctæ. In Mosaica Creationis historia mentio quidem explicita non fit de angelis, fors quia, uti S. Basilius Lib. 2. de Spirit. S. c. 16. & S. Hieronymus epist. 140. putant, Moses abstrusiora & a communi sensu secreta attingere nolens rudi populo tantum hunc mundum aspectabilem describere voluit: in aliis tamen plurimis S. Scripturæ locis sæpiissime vocabulum Angelus recurrit, quod licet in se spectatum aliquod officium denotet, tamen S. Scriptura illud de natura entis cujusdam subsistentis intelligit.

- I.) *Existunt ergo Spiritus quidam, quos Angelos vocamus, intellectu & voluntate præditi, corporis expertes, Deo quidem longe*
- ge

ge inferiores, hominibus tamen multo excellentiores, & numero plurimi.

2.) Omnes in ortu suo boni fuerunt; atque ut æternam felicitatem mereri possent, Deus ipsis quamdam legem præscripsit, & libertatem ac gratiam concessit.

3.) Quidam Angelorum observando legem steterunt in veritate, quidam vero eam transgrediendo dereliquerunt suum principatum: hinc orta est distinctio inter ANGELOS BONOS ET MALOS.

4.) De tempore, quo præcise Angeli creati sunt, item de determinato eorundem numero, & qualenam primum malorum angelorum peccatum fuerit, nolumus disputare: sententias tamen Patrum & Doctorum desuper jussi recensemus.

5.) Existentiam Angelorum sive bonorum sive malorum jam tempore Apostolorum negarunt SADUCÆI, & noviori tempore præ-

ter SPINOZAM, HOBBIUM, aliosque materialistas etiam quidam recentiores, inter quos eminet, BALTHAS. BEKKER calvinianæ Ecclesiæ Theologus, qui cum prædictis omnes S. Scripturæ textus, ubi de Angelis sermo occurrit, in sensu allegorico declarare conatur. Multi quoque Patres Angelos corporeos esse docuerunt. Verum notandum est, ipsum corporei & incorporei significatum varie ab illis fuisse usitatum, prout petenti declarabimus.

IV.

ANGELI BONI sunt illi spiritus ab animabus hominum distincti, qui Dei visione beatifica gaudentes, & ab omni peccandi periculo jam prorsus liberati providentiæ divinæ ministri existunt. Quæ de his speciatim in Revelatione leguntur, ea pertinent vel ad *statum eorum*, vel ad *ipsorum occupationes & negotia*.

- 1.) *Licet angeli boni omnes sint felicissimi, diversis tamen inter se gradibus & ordinibus differunt.*
- 2.) *Continuo laudant Deum, & habent immutabile propositum semper bene agendi.*
- 3.) *Maximo erga homines amore flagrant, quos semper custodire nituntur, & quibus in infantia, in vitæ progressu, & in regressu ex hac vita adsunt, imo visibilibus etiam apparere possunt.*

V.

ANGELI MALI, qui etiam dæmones, diaboli &c. vocantur, sunt infelicissimi illi spiritus, qui gratiam in ortu suo acceptam peccando amiserunt in æternas modo miseras detrusi. Quæ de iis ex Revelatione nota sunt, pariter vel ad statum eorum, vel ad ipsorum occupationes pertinent.

- 1.) *Status horum angelorum miserimus est, & tanto infelicior, quoniam majores adhuc pænæ eos manent.*

- 2.) Continuo in Deum & homines odio feruntur, & hinc semper conatum habent mortalibus damnum inferendi.
- 3.) Possunt nobis permittente Deo insidias struere tentatione interna.
- 4.) Imo speciali & extra ordinaria cum Dei permissione nos externe quoque tentare valent. Hinc ea, quæ in historia evangelica de dæmonum expulsionem narrantur, de curatione morborum naturalium intelligi nequeunt.
- 5.) Juxta generalem tamen Dei permissionem, quæ se ordini naturæ accomodat, dæmones nobis externe nocere non possunt: ideo magia nigra talis, qualis a plebe concipitur, non datur.

VI.

Præter Angelos & alia innumera entia ex nihilo producta ultimo Deus creavit ADAMUM hominem primum
ad

ad imaginem & similitudinem suam, quem formavit ex limo terræ, & inspi-
ravit in faciem ejus spiraculum vitæ, ei-
que dedit adjutorium simile sibi EVAM.
Est ergo HOMO substantia corpore or-
ganico, & anima rationali prædita.

1. *Ante Adamum & Evam nullus ho-
mo in terra nostra extitit, prout
somniavit ISAACUS PETRE-
RIUS homo inepte ingeniosus.*

2.) *Imago Dei, ad quam primus ho-
mo creatus est, in sensu strictiori
non in forma corporis humani,
neque in perfectionibus soli Deo
propriis, & infinitis, neque in
essentia animæ quærenda est; sed
in complexu virtutum moralium,
quæ in justitia & sanctitate com-
prehenduntur. In sensu vero la-
tiori imago Dei in homine omnia
ea denotat, in quibus convenien-
tia quædam hominis cum Deo
conspicitur.*

3.) *Homo ergo in ortu suo felicissimus
plurimas habuit perfectiones tum*

quoad corpus, tum quoad animam: & insuper ad finem supernaturalem elevatus libertate & gratia donatus est.

- 4.) Quoad corpus in statu illo originario nullis morbis, doloribus, aut aliis ærumnis subiectus, imo ab ipsa morte liber fuit.
- 5.) Quoad animam intellectum habuit valde perfectum & sanctam voluntatem ita, ut nullis in ordinatis motibus & affectibus fuerit affectus, sed appetitus sensitivus semper rationali apprime responderet.
- 6.) In statu hoc innocentie ad ostendendam suam obedientiam, & promerendam majorem felicitatem primi homines acceperunt a Deo legem positivam de non gustando ex fructu vetito, per cujus observantiam in æternum felices, per transgressionem autem miserrimi essent.

Quam-

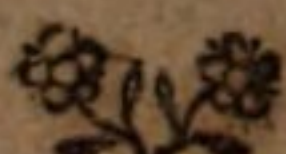
*Quamvis die septimo requieverit Deus
ab omni opere, quod patrarat:
non tamen cessavit ab hujus
mundi conservatione & guber-
natione. Hinc*

Articulus II^{us}.

**De Conservatione & Gubernatio-
ne mundi, seu providentia
divina.**

I.

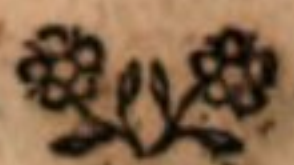
**CONSERVATIO HUIUS UNI-
VERSI** est actio divina, qua rebus om-
nibus creatis datur, ut existere pergant.
Ens, quod existentiam a se ipso non
habet, neque continuationem hujus exi-
stentiæ a se habere potest. Mundus
juxta superius dicta a se ipso minime
existit, hinc nec continuationem exi-
stentiæ a se ipso habet. Idem ergo
Auctor perfectissimus, qui mundo exi-
stentiam dedit, eundem quoque inte-
grum, & singulas ejus partes singulis
momentis conservare intelligitur.

II.

Ad conservandum hoc universum requiritur aliquis **CONCURSUS**, seu actus quidam, vi cuius conservantur motus & vires agendi, quas Deus rebus vel inanimatis vel animatis in ipsa Creatione indidit. Concurfus iste vel *generalis seu physicus* est, qui ad totam omnium rerum universitatem pertinet: vel *specialis seu moralis*, qui tantum ad quædam individua refertur.

- 1.) *Deus ad omnes omnino actiones non tantum bonas sed etiam malas generaliter, seu physice concurrat, quin tamen ideo peccatorum reus dici possit.*
- 2.) *Ad actiones insuper bonas non tantum generaliter, verum etiam specialiter seu moraliter concurrat.*
- 3.) *Circa modum hujus concursus sive generalis sive specialis nolumus litigare: cum jam inde a seculo 13tio ad nos usque in scholis Theologorum & Metaphysico-*

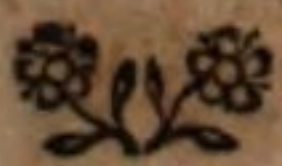

ficorum desuper satis inutiliter fuerit disputatum, Revelatio autem de illo altum fileat.

- 4.) *Deus hoc universum ideo conservat, & ad actiones concurrit, ut sapientissimus finis Creationis obtineatur: id quod divinam mundi gubernationem demonstrat.*

III.

DIVINA MUNDI GUBERNATIO est sapientissima directio omnium virium & actionum hujus universi ad præstitutum Creationis finem obtinendum. Deus itaque, qui hunc mundum ex fine sapientissimo creavit, & propter eundem illum singulis momentis conservat, hoc universum & omnia in eo gubernare intelligitur: id est, Deus non solum actiones hominum, sed etiam singula hujus universi entia eorumque vires ad finem eorum singularem dirigit, fines vero omnium entium singulares ac partiales ad finem Creationis universalem ac ultimum nempe ad gloriam Dei externam seu ad manifestationem perfectionum divinarum sapientissime deducit.

IV.

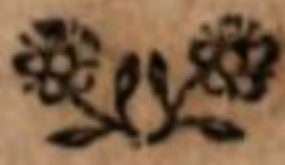
Ad gubernandum hoc universum necessaria est CURA illius. Curam autem alicujus rei habere idem est, ac illam in eo conservare statu, quem natura jus, & finis, propter quem existit, exigunt. Talis rei status conservatur, si ab ea omnia illa mala removeantur, eique illa bona procurentur, quæ mala ab ea removeri, & quæ bona eidem procurari natura ejus & finis deprecantur.

1.) *Deus hoc universum continuo conservat & gubernat: consequenter etiam maximam de illo curam habet.*

2.) *Hæc cura Dei licet sese in genere ad omnia omnino entia extendat: tamen specialiter entibus rationalibus impenditur.*

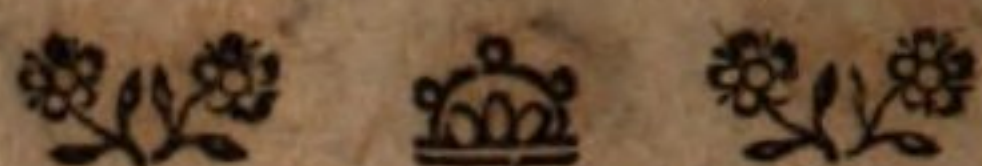
V.

Actus conservationis, & gubernationis hujus universi constituunt PROVIDENTIAM DIVINAM, quæ est complexus earum operationum divinarum, sine quibus fines illi obtineri non possunt,

sunt, propter quos tamen Deus hanc rerum universitatem ex nihilo produxit. Objectum providentiæ divinæ sunt omnes omnino res creatæ, ac specialiter homines.

- 1.) *Deus ergo singulis individuis etiam minutissimis & abjectissimis sapientissime providet.*
- 2.) *Hæc tamen providentia erga homines specialis est, prout S. Paulus (1. Corinth. Cap. 9. v. 9.) ostendit, & S. Hieronymus (in Comment. ad Cap. 1. Habac.) insinuare videtur.*
- 3.) *Errant proin, quicunque vel providentiam divinam penitus negant, vel eam solum ad hoc universum in genere, nequaquam vero ad singula individua sese extendere affirmant. Providentiam divinam jam diu ante Christum Dominum negarunt EPICURÆI, universum hoc, & omnes illius mutationes cæco cuidam fato adscribentes, quorum sententiæ*

tentiæ seculo præterito subscripserunt SPINOSISTÆ, qui non nisi unicam substantiam infinita cogitatione & extensione præditam, quam Deum vocant, admitcentes in rerum natura nullum ens contingens dari, sed omnia ex necessitate divinæ naturæ ad certo modo existendum & operandum determinata esse affirmabant. Eandem quoque sententiam profitentur DEISTÆ, seu illi, qui Deum quidem existere concedunt hujus universi Creatorem, eum tamen res humanas curare negant, & ideo tam ab Atheis, quam a Naturalistis probe distinguendi. Ejusmodi viros deismo deditos etiam hodie inveniri, patet ex quadam epistola de providentia divina ad Cl. Maupertuis scripta, & inter opera PHILOSOPHI REGII DE SANS-SOUCI reperienda, ubi providentia divina saltem quoad individua aperte negatur.

VI.

Ex doctrina de *Creatione* & *providentia Dei* intelligimus, nos maximopere obligatos esse ad omne obsequium Creatori nostro præstandum, quia illius bonitate sumus, & quidquid habemus, ab illo habemus. In prosperis proin nequaquam nos efferamus scientes, quia, quod habemus a Deo gratis accepimus: in adversis non despondeamus animo certi, providentiam divinam omnia in finem optimum dirigere.

Caput tertium.

De Deo Redemtore.

REDIMERE alterum in genere ille dicitur, qui eundem ex quadam miseria liberat: status ergo miseriæ in ordine ad redemptionem semper præsupponitur. Primos homines originarie in statu felicitatis conditos esse, diximus supra: nihilominus tamen genus humanum divinitus redemptum fuisse, Revelatio docet. Proin certe mutatio quædam contigit, vi cuius Protoplasti ex statu felicitatis ori-

originario in statum miseriæ deven-
runt. Hanc mutationem *per lapsum pri-
morum parentum* contigisse S. Scriptura
testatur: quæ insuper docet, Deum in-
finite misericordem statim post lapsum
*futuram redemptionem per venturum
Messiam* promississe, ac eam in plenitudine
temporis *per Jesum Christum consum-*
masse. Hinc præiens Caput pariter in
duos articulos distinguitur. Nempe
agit

Articulus 1mus de lapso primorum
parentum,

Articulus 2dus de redemptione pro-
missa, & per Jesum Christum
consummata.

Articulus 1mus.

De lapso primorum parentum.

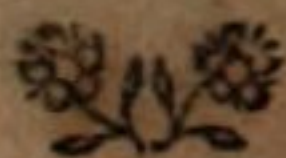
I.

LAPSUS PRIMORUM PAREN-
TUM consistit in libera transgressione
legis divinæ positivæ de non comeden-
do ex fructu vetito, in qua transgressio-
ne

ne pariter continetur ratio transitus a statu naturæ innocentis ad statum præsentem naturæ lapsæ. Historiam hujus lapsus enarrat Moses in Cap. 3. Genes., ubi refertur, serpentem utpote callidiorē cunctis animantibus cum Eva collocutum esse, eamque mendacio, ac fraudulento ratiocinio induxisse, ut de fructu vetito comederet, eumque pariter viro ad comedendum porrigeret. Hoc facto teste eodem scriptore hagiographo ambo innocentia sua privati, & maximæ pænæ tum in protoplastos, tum in serpentem a Deo statutæ sunt.

- 1.) *Ex historia Mosi de prædicto lapsu nil absurdi sequitur: in sensu ergo litterali est intelligenda.*
- 2.) *Quia tamen ibi quædam narratur, quæ tantummodo serpenti naturali, quædam vero, quæ non nisi substantiæ rationali competere possunt: hinc dubium non est, quin angelus quidam malus seu diabolus in serpente latuerit, licet modum ignoremus, ejusque*

que corpore usus fuerit ad Evam
tentandam.

3.) Errant proin, quicunque lapsum
primorum parentum negantes
& prædictam historiam symboli-
ce explicantes asserunt, Mosē
sub symbolo rerum naturalium
veritates morales proponere vo-
luisse, uti docuerunt THOM.
BURNETUS medicinae Doctor
anglicanus, & BALTHAS. BEK-
KERUS Theologus reformatus:
vel qui lapsum protoparentum
per congressum libidinosum fa-
ctum ibidem a Mose allegorice
descriptum fuisse existimant, qua-
lis sententiæ HELMONTIUS,
& BEVERLANDUS fuerunt.

II.

Protoparentes ergo revera pecca-
runt per actum externum comedendo de
vetito fructu arboris cognitionis boni &
mali. Quisnam vero præcise fuerit il-
le actus internus peccaminosus, adeo
expeditum non est. Causa hujus pec-
cati remota fuit dæmon, proxima autem
ipsi

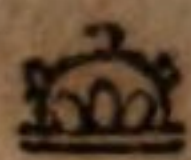
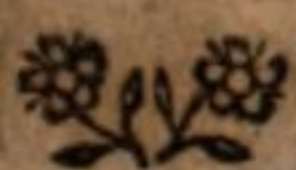

ipsi protoparentes, qui ideo varios illius effectus tum *quoad animam* tum *quoad corpus* experti sunt.

- 1.) *Effectus isti QUOAD ANIMAM fuerunt (a) amissio justitiæ ac sanctitatis originalis, & consequenter imaginis Dei, (b) motus concupiscentiæ, (c) pugna appetitus sensitivi cum rationali, & varii affectus inordinati.*
- 2.) *Effectus QUOAD CORPUS fuerunt (a) ejectio protoparentum ex paradiso voluptatis, ut Adam in sudore vultus sui operaretur terram, Eva vero in dolore filios pariat, (b) varii corporis dolores & morbi, & (c) ipsa mors.*
- 3.) *Circa quæstiones Scholasticorum: ubinam locus ille paradisi extiterit, & utrum adhuc hodie existat: item an actus peccaminosus protoplastorum internus fuerit præcise superbia, vel incredulitas, vel inobedientia &c., & quisnam in specie fructus ille veti-*

H

tus?

tus? nolumus inutiliter disputando tempus perdere.

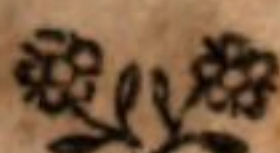
III.

Per prædictum peccatum protoparientes non tantum sibi, sed & omnibus suis posteris vel maxime nocuerunt. Omnes enim homines in Adamo peccaverunt: & sic peccatum, quod respectu protoplastorum *personale* fuit, respectu posterorum *originale* est.

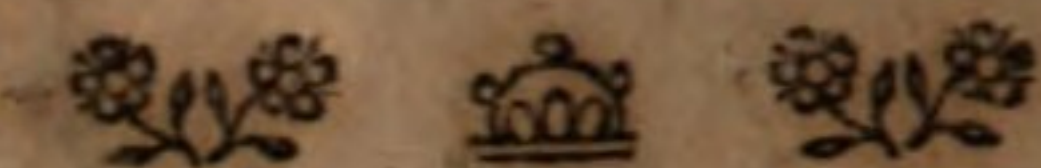
1.) *Peccatum adamiticum ad posteros transfundi, eisque revera imputari tum ex S. Scriptura Vet. & Nov. Test., tum ex traditione ostendimus. Modus tamen huius transfusionis nobis penitus ignotus est.*

2.) *Natura humana per peccatum originale non tantum donis gratuitis est spoliata: sed etiam in ipsis naturalibus corrupta & infirmata est, ut adeo præsens status nequaquam ut status naturæ puræ sit habendus.*

3.)

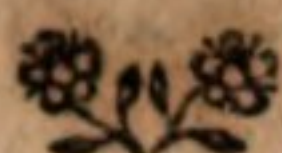

- 3.) *Licet proin per dictum peccatum liberum hominis arbitrium sit attenuatum, non tamen penitus extinctum est: hinc in statu naturæ lapsæ datur adhuc vera hominum libertas.*
- 4.) *Peccatum originale primo ad finem seculi 4^{ti} & initium 5^{ti} negarunt PELAGIUS natione Britanus, & ejus discipuli JULIANUS Episcopus eclanensis in Italia, atque COELESTIUS, ac alii ejus asseclæ PELAGIANI dicti, qui asseriebant, Adamum sibi soli peccasse, nec ejus peccatum posteris nocere, nisi pravum illius exemplum sequantur. Ex hoc falso principio alios plures errores deduxerunt, quibus præter alios SS. Patres præcipue fortiter resistit S. Augustinus. Aevo recentiori circa labem originalem diversimode errarunt ZWINGLIUS, LUTHERUS, SOCINIANI, ARMINIANI, MATTH. FLACCIUS cognomento Illiricus,*
- H 2
- cus,

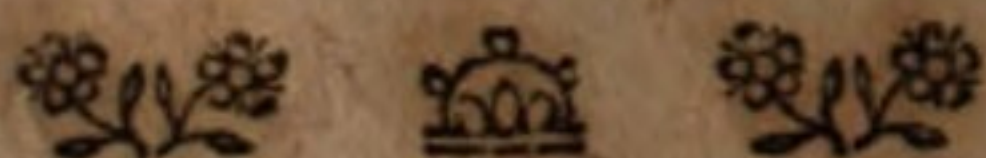
cus, ac nostra ætate plurimi alii, inter quos eminet JOAN. AUG. EBERHARD, qui in Libro suo nitidissime conscripto & noviter recuso (neue Apologie des Sokrates) peccatum originale & ejus effectus valde ingeniose impugnare conatur, prout petenti pluribus exponemus.

- 5.) Patres, qui ante certamina Pelagianorum scripserunt, non debita semper cum circumspeditione de peccato originali locuti sunt, hinc sæpius a Pelagianis & aliis eorundem sententiæ addictis hominibus in suas partes trahantur. Verum bene notandum est, quod, cum illi Patres plerumque contra Manichæos, Marcionitas, aliosque ejus generis hæreticos, qui peccandi necessitatem introductam esse volebant, pugnarent, facile disputationis fervore abrepti talia affirmare potuerint, quæ etiam contra ipsorum mentem peccatum originale evertere
vide-

videntur. Hinc eorundem verba non in summo rigore accipienda sunt, quia teste ipso S. Augu-
stino (Lib. 1. contra Julian. Cap. 6.) in catholica Ecclesia non se-
aliter intelligi arbitrabantur, & Pelagianis nondum litigantibus
securius loquebantur.

- 6.) Nostris quoque temporibus con-
troversam illam quæstionem:
utrum B. Virgo sit sine labe ori-
ginali concepta? in diversis
scriptis iterum tractari & discu-
ti videmus, quæ jam inde a secu-
lo 14to, & præcipue tempore
Concilii basileensis maximo cum
animorum æstu inter eruditos
agitata fuit, & de qua senten-
tiam decisivam ferre Ecclesia sem-
per caute abstinuit. Nos peten-
ti historiam hujus controversiæ
pluribus exponimus, & B. Vir-
ginem sine labe conceptam esse
cum S. Ecclesia catholica pie cre-
dimus, licet hanc sententiam mi-
nime ad dogma vel articulum fi-

dei pertinere agnoscamus. Reliquas Scholasticorum quæstiones, utrum v. g. B. Virgo habuerit debitum proximum, vel solum remotum contrahendi peccatum originale, item an in illa saltem tali modo quædam umbra peccati adfuerit &c.? missas facimus.

IV.

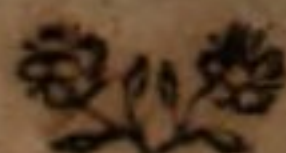
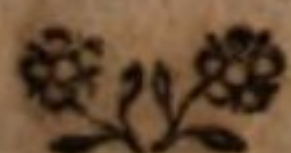
In hoc misero humanæ corruptionis statu **PLENARIA SATISFACTIO** in ordine ad æternam salutem consequendam juxta Revelationem fuit necessaria. Hanc nec homines seorsim aut summi, nec ulla alia creatura præstare potuit. Deus ergo ex infinita sua misericordia & bonitate statim post lapsum adamiticum *satisfactionem vicariam per futurum Messiam promisit, & per Jesum Christum consummavit.* Hinc

Articulus II^{us}.

De Redemptione promissa, & per
Jesum Christum consummata.

I.

REDEMPTIO GENERIS HUMANI
est complexus omnium eorum, quæ præ-
stari debuerunt, ut Deus salva infinita
sua justitia homines pertinaciter non re-
sistentes iterum salvare posset. Qui
omnia ista præstitit, in S. Scriptura di-
citur MESSIAS, REDEMTOR, SAL-
VATOR, MEDIATOR. Item scriptor
hagiographus Moses, qui primum homi-
num lapsum retulit, ibidem de promissa
a Deo redemptione mentionem facit,
cum juxta illius testimonium (Genes.
Cap. 3. v. 15.) statim post lapsum Deus
asseruerit: *Caput serpentis per semen
mulieris aliquando conterendum esse;*
quæ verba utpote allegorica de destru-
ctione potestatis diabolicæ, & de re-
demptione generis humani suo tempore
futura intelligi debent.

II.

Doctrina de venturo Redemtore & fide in illum primis parentibus divinitus tradita ab iisdem ad posteros suos continua serie usque ad ipsum Messiae adventum propagata fuit & quidem PER TRES PERIODOS, nempe *anteabrahamicam, abrahamicam, & mosaicam.*

- 1.) *Cur divinus Liberator non mox post peccatum advenerit, sed primum in determinata quadam temporis plenitudine, certo quidem determinari non potest: varias tamen hujus rei congruentias SS. Patres afferunt, quas quæsti exponemus.*
2. *Prædicta Revelatio de venturo Messia protoparentibus facta, & ad posteros propagata ab initio valde obscura, subsequis autem temporibus clarior reddita fuit, & quidem semper eo magis, quo propior esset ipse Liberatoris adventus, uti ex subsequentibus patebit.*

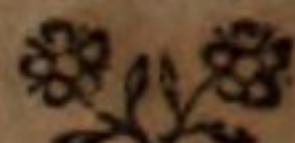
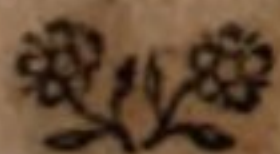
III.

III.

PERIODUS ANTEABRAHAMICA incipit a lapsu protoparentum, & producitur usque ad Abrahamum. Hoc tempore divina promissio de quodam femine caput serpentis conculcaturo Messiam aliquando venturum admodum obscure quidem designabat, attamen a primis parentibus satis intelligebatur: & quamvis illa successu temporis post multiplicationem generis humani apud plurimas gentes corrupta & oblitterata fuerit, apud nonnullas tamen eam illibate conservatam esse scimus.

- 1.) *Doctrinæ illius propagationi maxime inserviit longæva tunc temporis hominum vita: & sic illa a protoparentibus per Abel, Seth, Enos, Henoch, & Mathusalem facile usque ad Lamech & Noe traducta est. Noe vero post diluvium transtulit illam ad filios suos, præcipue ad Sem, & Sem mediate ad Abrahamum. Hæc omnia interrogati pluribus declarabimus.*

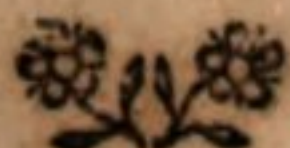
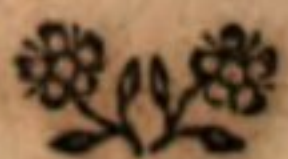
- 2.) *Facta est hæc propagatio tum per traditionem oralem, tum per sacrificia illius temporis, quæ probabilius divinæ originis sunt, ac etiam ideo instituta, ut aliquo modo venturum liberatorem præfigurarent.*

IV.

PERIODUS ABRAHAMICA ab Abrahamo usque ad Mosen extenditur. Promissionem de semine mulieris hoc tempore Deus jam clariorem reddidit, ad quod opus Abrahamum elegit, quem ex Chaldæa in agrum Cananæum evocavit, ac duplex cum illo fœdus iniit, alterum particulare de terra Canaan posteris ipsius tradenda, alterum universale de Messia ex semine ejus orituro, in quo omnes gentes forent benedicendæ. Fœdus insuper hoc, & duplicem promissionem Deus injuncta circumcissione tanquam signo firmavit.

- 1.) *Institutio circumcissionis nil Deo indignum continet, prout quidam noviores criminantur.*

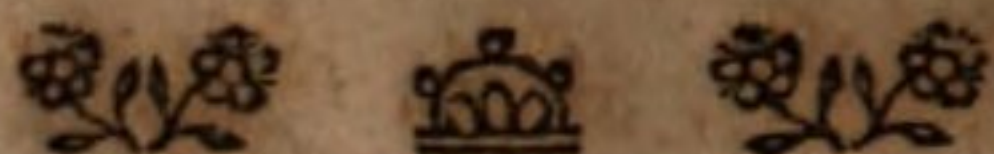
2.)

- 2.) *Promissiones Abrahamæ factæ confirmatæ sunt in Isaac, Jacob, Juda, ac aliis, in quibus circumcisio quoque divinitus instituta continuata est.*
- 3.) *Doctrina ergo de venturo Messia hoc tempore iterum ad posteros translata est partim traditione orali, partim per ritus externos, per quos etiam ad alias gentes ex semine Abrahamæ non descendentes propagari facile potuit.*

V.

PERIODUS MOSAICA a Mose usque ad Christum deducitur. Hucusque divina promissio venturi Messiae sola orali traditione & ritibus externis a generatione in generationem propagata est: a tempore vero Mosis illam Deus adhuc clariorem reddere voluit. Hinc populo israelitico per Mosen leges scriptas tum morales, tum politicas, tum ceremoniales Messiam venturum clare omnino præfigurantes tradidit, & insuper varios Prophetas excitavit, qui adventum illius

illius cum omnibus circumstantiis, in quibus esset appariturus, prædixerunt.

1.) *Finis & scopus legum divinarum Vet. Test. fuit adventum Messiae præfigurare, & populum judaicum ab idololatria avocare: bonæ ergo & sanctæ fuerunt, licet vim ex se justificandi non habuerint.*

2.) *Insuper leges illæ ceremoniales ac judiciales, item insignia facta populi israelitici, & totum Hebreorum institutum peropportuum fuit ad propagandam ad alias quoque gentes Religionem veram & doctrinam de venturo Messia, uti petenti pluribus explicabimus.*

3.) *Semper ergo, & utique inde a lapsu protoparentum fides in venturum Salvatorem fuit necessaria, usque dum Liberator iste statim post lapsum promissus, per varios dein ritus externos præ-*
figu-

figuratus, a variis Prophetis toties prædictus denique in plenitudine temporis ipse advenit, & promissam redemptionem ipso opere complevit.

VI.

MESSIAM MODO JAM ADVENISSE, adimpleta vaticinia Jacobi, Danielis, Aggæi, ac aliorum Prophetarum sole clarius ostendunt. Et quia characteres venturi Liberatoris in antiquis prophetiis assignati soli JESU NAZARENO conveniunt, eundem solum tanquam verum Messiam agnoscimus.

VII.

Hic Jesus Nazareus UNIGENITUS DEI FILIUS (prout jam in introductione Cap. i. insinuavimus) & UNICUS VERUS MESSIAS sub Imperatore Augusto Bethlehem ex B. Virgine natus naturam humanam & divinam in se hypostatice unitam habuit, & Nazarethi in patria sua per plures annos usque ad tempus novi evangelii publice prædicandi conversatus est.

- 1.) *Unio hypostatica naturæ divinæ & humanæ, cujus conceptum quæsitum explicabimus, minime repugnat: Iesus Christus ergo simul verus Deus & simul verus homo fuit.*
- 2.) *Christus qua homo veram habuit carnem ex matris substantia acceptam, & veram animam humanam.*
- 3.) *Affectibus pariter humanis non tamen inordinatis subiectus fuit, & verum corpus passibile ac doloribus obnoxium habuit.*
- 4.) *Prædicta unio hypostatica divinitatis & humanitatis in ipsa Christi miraculosa conceptione facta est: unde B. Virgo non solum Christipara, sed etiam Dei-para recte appellatur.*
- 5.) *Quia insuper per istam unionem minime conversio naturæ divinæ in humanam, aut humanæ in divinam facta est, imo nequaquam fieri potuit: hinc in Christo duæ erant*

erant naturæ inconfusæ, & consequenter duæ voluntates & operationes, unica tamen non nisi persona. Una ergo eademque adoratione humana Christi natura cum ejusdem simul divinitate adoranda est, quia cultus semper personam respicit.

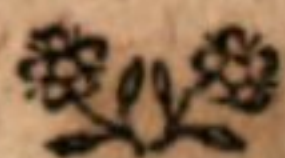
6.) *Ex eo, quod Christus simul fuerit verus Deus & simul verus homo, sequitur sic dicta idiomatum communicatio, seu prædicatio naturæ divinæ & humanæ, ac proprietatum utriusque de se mutuo, earumque supposito. Hanc idiomatum communicationem in ipsa S. Scriptura fundamentum habere ostendemus, ac pro ea quæsitæ regulas quasdam statuemus.*

7.) *Circa prædicta dogmata variis varios eosque gravissimos errores docuerunt vel circa ipsam nativitatem Christi, vel circa ipsius corpus & animam, vel circa personam & duplicem naturam illius, vel circa ejusdem vo-*
lum-

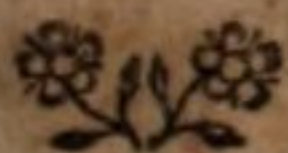
luntatem. CIRCA NATIVITATEM Christi jam in seculo 1mo tempore Apostolorum gravissime errarunt CERINTHIANI a Cerintho homine judæo sic dicti, ac EBIONITÆ ab Ebione Cerinthis discipulo, contra quos ambos S. Joannes suum evangelium scripsit, ita vocati, & denique in seculo 2do CARPOCRATIANI a Carpocrate homine pessimo & magiæ plurimum additio ita denominati. Hi omnes cum quibusdam JUDÆIS præter alia conceptionem & nativitatem Christi miraculosam denegabant, eumque via naturali ex Maria & Joseph oriundum esse impie criminabantur.

- 8.) CIRCA CORPUS Christi maximo-
pere hallucinati sunt hæretici
veteres, qui eundem non verum,
sed imaginarium seu phantasti-
cum corpus habuisse asseruerunt
ideo PHANTASIASTÆ dicti,
quales fuerunt Simon Magus,
Me-

Menander, Saturninus, Basilides, Valentinus &c. Fuerunt etiam recentiori ætate, qui Christi corpus non ex substantia Mariæ, sed a cælo secum delatum contendebant, qualis sententia Anabaptistis, Schwenkfeldio, Weigelio, aliisque passim tribuitur.

CIRCA ANIMAM Christi in seculo 4to errarunt **ARIANI** assæclæ Arii, qui ut eo facilius consubstantialitatem Filii cum Patre negare posset, Christo animam vere humanam denegavit, & in ejus locum Verbum substituit, cui affectiones creaturæ proprias, quæ de Christo leguntur, attribuit, propterea ac ob alios errores legitime a Concilio Nicæn. I. condemnatus. Cum Arianis in eodem seculo etiam senserunt **APOLLINARISTÆ** ab Apollinario Episcopo Laodicensi sic dicti, qui pariter ab initio humanam Christo animam denegabant: & Verbum cum carne inanima-

ta in unam naturam coaluisse docebant. Verum subin animam quidem Christo tribuerunt, quæ tamen sentiendi duntaxat principium esset, vi vero ratiocinandi penitus careret, cuius vices Verbum in eo abunde suppleret. Hi hæretici testibus Socrate & Sozomeno a Theodosio Episcopo Antiocheno in seculo 5to meliora edocti & cum vera Ecclesia iterum uniti sunt.

- 9.) CIRCA PERSONAM Christi in seculo 5to falsa docuerunt NESTORIANI a Nestorio Episcopo & Patriarcha Constantinop. denominati, qui in Christo duas adstruebant personas, alteram divinam, alteram humanam, quas non unione hypostatica, sed tantum morali quadam & mystica unitas esse asserebant, ac inde inferebant, B. Virginem salutaris quidem posse ut Christiparam, nequaquam vero ut Deiparam. Damnati sunt in generali Concilio ephesino anno 431.

CIR-

CIRCA DUPLICEM NATURAM

Christi erronea & falsa senserunt in eodem seculo **EUTYCHIANI** ab Eutychete monacho & Abbate Constantinop. ita vocati, qui, dum se se doctrinæ Nestorianorum maxime opposuerunt, in alterum dementiæ cornu unacum magistro suo prolapsi sunt. Nam ut contra Nestorianos unitatem personæ in Christo eo magis demonstrare possent, unicam in illo non nisi naturam adstruxerunt, ideo a generali Concilio Chalcedonensi anno 451. merito condemnati.

10.) **CIRCA VOLUNTATEM** denique Christi graviter errarunt in seculo 7mo **MONOTHELETÆ**, qui præeunte Theodoro quodam Episcopo pharano in Arabia voluntatem tanquam proprietatem personalem spectantes eam non nisi unicam in Christo admittebant, & quia omnia, quæcunque Christus in hac terra

peregit, soli naturæ Verbi adscribebant, duplicem quoque in Christo operationem denegabant. Huic opinioni adstipulatus est Sergius Patriarcha Constantinopolitanus, qui etiam fraude & dolo Imp. Heraclium eo adduxit, ut famosam Ectēsiam promulgaret a Constantino III Heraclii filio quidem postea proscriptam, & Constante II vero prioris Constantini filio per sic dictum Typum iterum confirmatam. Denique tota hæc hæresis una cum prædicta Ectēsi & Typo in Concilio quodam romano anno 649. damnata sub Martino I, qui ideo multas a Monotheletis ærumnas sustulit, & in Synodo trullana seu generali sexta sub Agathone Rom. Pontif. & Constantino Pogonato Imp. anno 681. penitus proscripta est, ubi expresse duplex in Christo voluntas & duplex operatio asserta fuit.

II.) *Historiam uberiores præfatorum hæreticorum, eorumque doctrinam petenti recensebimus: utrum vero JOANNES ANTIOCHENUS solummodo personæ Nestorii, an vero etiam ipsius hæresi adhæserit, item an HONORIUS PAPA Monotheletarum erroribus additus, & a Synodo generali 6ta damnatus fuerit? nolumus disputare.*

VIII.

DEUS-HOMO JESUS CHRISTUS, qui semper sanctus, & intemeratus ac expers peccati fuit, & (excepta sola peregrinatione juxta legem Deuter. Cap. 16. Jerosolymam cum parentibus suis anno ætatis suæ duodecimo instituta) huc usque Nazarethi in Galilæa utpote patria sua quasi delituit, denique baptismo Joannis ad publicum prædicandi munus inauguratus, & per jejunium quadraginta dierum ad illud præparatus SANCTISSIMAM DOCTRINAM in diversis Judææ partibus prædicare incepit, eamque plurimis miraculis &

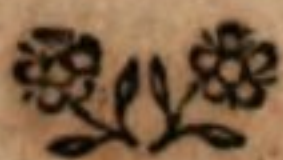
adimpletis vaticiniis ut divinam confirmavit. Apostolos quoque ac discipulos sibi adjunxit, & sic NOVAM SOCIETATEM ECCLESIASTICAM instituit ad finem mundi usque duraturam, cui veras leges præscripsit officia christiana erga Deum, nos ipsos, & proximum continentes. In hac insuper nova societate NOVÆ LEGIS SACRAMENTA tanquam media efficacia a se instituta, & NOVUM SACRIFICIUM INCRUENTUM jam apud Malach. Cap. i. v. 10. & 11. prænunciatum & in Ecclesia christiana per transubstantiationem panis & vini in verum corpus & sanguinem Christi adimpletum reliquit.

1.) *De Ecclesia christiana superius jam egimus, de Sacramentis vero novæ legis inferius sermo erit.*

2.) *Sacrificium Missæ est verum sacrificium, & usque ad consummationem seculi perdurabit.*

3.) *Est insuper simul latrevticum, eucharisticum, impetratorium, & propitiatorium.*

4.)

- 4.) *Errant proin DD. Protestantes, ac alii Adversarii, qui verum sacrificium in nova lege rejiciunt.*

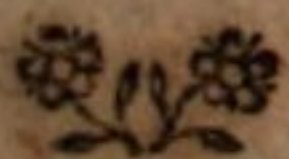
IX.

Denique a Judæis odio habitus ab iisdem captus & morti traditus est, & sic per cruentum, quod in Cruce Patri cælesti obtulit, sacrificium opus redemptionis nostræ consummavit.

- 1.) *Christus non simulate, sed vere & quidem pro omnibus omnino hominibus mortuus est.*

- 2.) *Quia mors ipsi physice necessaria non fuit, sed libera: hinc per illam nobis salutem, sibi vero gloriam accidentalem revera promeruit, &*

- 3.) *Quia omnes pœnas peccatis nostris debitas nostri loco sustinuit, & pretium redemptionis Crucis sacrificio persolvit: hinc re ipsa non solum condigne, sed*

etiam superabundanter pro nobis satisfecit.

- 4.) Quamvis certum sit, omnes illos maxime errasse, qui Christo imaginarium tantum corpus attribuentes, vel illi veram animam aut carnem humanam denegantes, vel denique naturam humanam cum divina penitus confundentes asseriebant, Christum non vere, sed simulate tantum & apparenter mortuum esse: tamen non adeo expeditum est, quomodo stante mandato moriendi Christo a Patre dato Libertas moriendi cum ejusdem impeccabilitate conciliari possit. Scholastici desuper varios modos excogitarunt, quos quæsti historice referimus, quin ideo determinatæ cuidam sententiæ adstipulemur.

X.

Post mortem Christus quoad animam
AD INFEROS DESCENDIT, tertia
 die

die propria virtute RESURREXIT A MORTUIS, in corpore glorificato post resurrectionem Apostolis & Discipulis suis apparuit, ac eosdem per quadraginta adhuc dies in terra conversatus in multis argumentis ad Religionem christianam pertinentibus instruxit loquens de regno Dei. Denique gloriosus AD COELOS ASCENDIT, & promissum SPIRITUM SANCTUM MISIT.

1.) *Per inferos nequaquam infernus damnatorum intelligi debet, sed locus aliquis, ubi animæ justorum visione Dei beatifica nōdum gaudentes existerant, seu limbus, quem S. Lucas Cap. 16. v. 23. sinum Abrahamæ appellare videtur, & in quem Christum etiam quoad corpus descendisse Cl. Buddeus Theologus protestanticus in sua Theologia dogmatica erronee asseruit.*

2.) *Christus vere resurrexit a mortuis, contra ac nostra ætate celeberrimus alias Ephraïmus Lessing ex*
I 5 *frag-*

*fragmentis quibusdam gnelpher-
bytanis ostendere conatus est.*

3.) *Iesus Christus ergo est verus &
unicus Mediator inter Deum &
homines, id quod Socinus cum
suis asseclis impie negat.*

4.) *Huic tamen unicæ mediationi non
obest invocatio Sanctorum, cul-
tus SS. imaginum & veneratio
Reliquiarum: licitus proin, imo
salutaris est talis cultus, modo
juxta mentem SS. Ecclesiæ catho-
licæ rite instituat, & omnes
abusus evitentur. DD. Prote-
stantes ergo nos injuria affi-
ciunt, dum nos sanctos & ima-
gines adorare falso prætendunt,
cum tamen ipsimet angelos bonos
invocent preces suas matutinas
& vespertinas (juxta Catechis-
mum Lutheri minorem) sic finien-
tes: SANCTUS ANGELUS SIT
MECUM, NE DIABOLUS QUID-
QUAM IN ME POSSIT.*

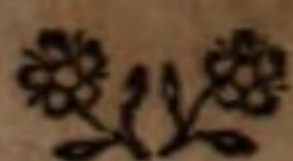
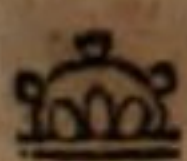
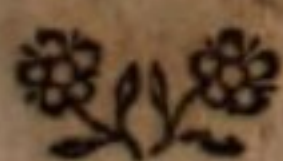
XI.

Tali modo per Christum Dominum redempti, & in statum naturæ reparatæ constituti capaces iterum redditi sumus **GRATIÆ DIVINÆ, & BEATITUDINIS ÆTERNÆ**, quæ plenam hominis sanctificationem absolvunt, & de quibus in sequenti Capite ultimo sermo erit.

Caput quartum.

De Deo Sanctificatore.

SANCTIFICARE in sensu theologico idem est, ac vires & media suppeditare ad bene agendum & præstitutum finem consequendum. Hominem a Deo Triuno Ente perfectissimo ex nihilo in sanctitate & iustitia creatum, atque ad finem supernaturalem elevatum esse, eundem vero ab hoc fine per peccatum libere perpetratum descivisse, per merita autem Jesu Christi Redemptoris iterum restitutum hucusque insinuavimus. Revelatio divina ulterius docet, homini in hoc restitutionis statu rursus vires supernaturales suppeditari ad bene agendum,

dum, & ad finem illum supernaturalem consequendum: id quod fieri testatur per gratiam divinam, quæ nobis per Sacramenta novæ legis applicatur. Si homo teste eadem Revelatione per gratiam Dei adjutus mediis illis salutiferis rite & bene utitur, denique *beatitudinem æternam* consequetur, in qua finis illius ultimus, & plena ejusdem sanctificatio consistit. Præsens ergo caput de Deo Sanctificatore iterum in *duos Articulos* distinguitur. Nempe agit

Articulus 1^{mus} de gratia divina, ejusque mediis, quibus nobis applicatur.

Articulus 2^{dus} de æterna beatitudine.

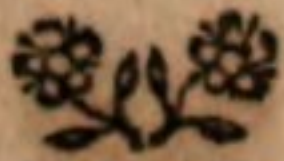
Articulus 1^{mus}.

De gratia divina, ejusque mediis.

I.

GRATIA in genere est beneficium, cujus conferendi ratio sufficiens non est in eo, cui confertur. BENEFICIUM vero est omne id ab alio nobis collatum, quo status noster sive externus, sive in-

ter-

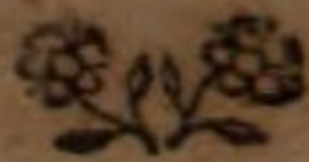
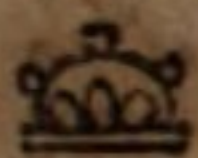
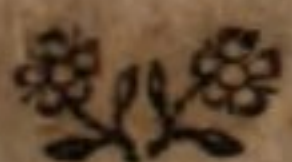

ternus perficitur. Si tale beneficium nobis ab hominibus gratis seu ratione sufficiente in nobismet ipsis non existente confertur, dicitur *gratia humana*, si vero illud a Deo obtinemus, vocatur *gratia divina*.

II.

GRATIA DIVINA ergo est beneficium a Deo nobis collatum, quo status noster perfectior redditur. Statum hominis non solum determinationes ejus essentielles & fixæ constituunt, sed & vel maxime accidentales seu modi, in quibus solis status noster mutari, & vel in meliorem vel in pejorem converti posse intelligitur. Quia status hominis, qui per gratiam divinam perfici potest, vel naturalis est, si nempe prædictæ determinationes accidentales rationem sui sufficientem in natura humana habent, vel supernaturalis, si istarum determinationum ratio sufficiens in natura humana non continetur: hinc gratia divina alia est *naturalis*, qua status noster naturalis perficitur uti v g. est Creatio, Conservatio, Sanitas &c., alia vero est *supernaturalis*, de qua sola hic agimus.

III.

III.

GRATIA DIVINA SUPERNATURALIS est beneficium a Deo nobis collatum, quo status noster supernaturalis perficitur. Statum hominis supernaturalem juxta prius dicta efficiunt omnes illæ determinationes ac mutationes, quarum ratio sufficiens in ejusdem natura non invenitur. Quia vero tales mutationes tum extra nos tum intra nos fieri possunt, hinc status hominis supernaturalis bene dividitur in externum, & internum, & consequenter gratia divina supernaturalis alia est *externa*, per quam status noster supernaturalis externus perficitur, alia vero est *interna*.

- 1.) *Species gratiæ supernaturalis externæ est DIVINA VOCATIO, seu actus ille externus, quo Deus nobis sufficienter ac serio declarat, & reparatam esse a Christo naturam humanam, & velle se, ut ejus merita nobis applicentur.*
- 2.) *Ista vocatio, quæ se ad omnes homines extendit, est vel IMMEDIATA, vel MEDIATA: hæc in*

DI-

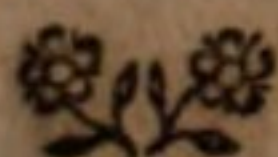

DIRECTAM, & INDIRECTAM
abit: vocatio indirecta ulterius
est vel PUBLICA vel PRIVATA.
Singulos species quæsi explicamus,
ac exemplis illustramus.

- 3.) *Historiam quoque vocationis publicæ tam in antiqua quam nova lege per statutas quatuor periodos exponimus.*

IV.

GRATIA DIVINA SUPERNATURALIS INTERNA est beneficium a Deo collatum, quo status hominis supernaturalis internus perfectior redditur. Ex diverso fine, ad quem conceditur, hæc gratia diversa est. Vel enim ita confertur, ut per eam præprimis status aliorum supernaturalis perfectior reddatur, vel illa primario ad propriam illius, cui confertur, status supernaturalis perfectionem ordinatur: inde hæc gratia est vel *gratis data* (ut termino in scholis recepto loquamur) quæ primario ad alienam status supernaturalis perfectionem tendit ita, ut unus homo coopere-
tur alteri, licet & ille, cui confertur,
eadem

eadem ad suam salutem uti possit, vel *gratum faciens*.

1.) *Novem dantur gratiæ gratis datæ, quas interrogati explicabimus.*

2.) *Hæ gratiæ etiam injustis & peccatoribus conferri possunt: hinc ex iis solis, si in quodam inveniuntur, ad singularem ejus pietatem ac vitæ sanctitatem concludi non potest.*

V.

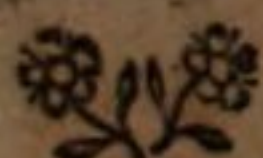
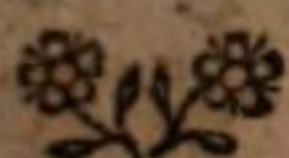
GRATIA SUPERNATURALIS GRATUM FACIENS est beneficium a Deo primario ex eo fine nobis collatum, ut inde proprius status noster supernaturalis internus perfectior reddatur. Hoc beneficium divinum vel sese ad totam omnium actionum nostrarum indolem extendit, & tunc dicitur *gratia habitualis seu sanctificans, aut justificans*: vel solum illud instans comitatur, quo vita humana cum morte mutatur, & tunc vocatur *gratia perseverantiæ seu finalis*: vel denique consideratur tantum-

tummodo in ordine ad singulos actus humanos individuos, & tunc appellatur *gratia actualis*.

1.) *GRATIA HABITUALIS*, per quam homo redditur sanctus, iustus, Deo gratus & filius ejus adoptivus, est aliquod Dei donum permanens, & animæ hominis justī intrinsece inhærens. In quonam vero præcise illud donum divinum consistat, aliis, quibus subtiliter magis quam utiliter differere volupe est, discutendum relinquimus.

2.) Erravit in hoc commate LUTHERUS cum suis discipulis contra expressum S. Scripturæ testimonium (Joan. c. 14. v. 23. & 1. Corinth. Cap. 3. v. 16.) asserens, homines justos fieri per solam externam justitiæ Christi imputationem sine ulla gratia intrinsece animæ inhærente.

3.) *GRATIA FINALIS* est donum Dei speciale consistens in conjunctione

mortis cum statu justitiæ, sine quo nemo in accepta justitia perseverare & salvus esse poterit.

VI.

GRATIA DIVINA ACTUALIS est beneficium nobis a Deo collatum, per quod vires nostræ supernaturali quodam modo elevantur ad actiones individuas supernaturaliter bonas ponendas, & ad malas evitendas. Omnis actio humana ultimato vel in appetitionem boni vel in averfationem mali resolvi potest. Ut vero homo appetat bonum aut malum averfetur, requiritur, ut illa cognoscat, & velit. Inde gratia divina actualis in superna quadam illustratione intellectus & pia voluntatis commotione consistere intelligitur. Quia vero motus intellectus & voluntatis alii nobis sunt indeliberati, seu tales, qui in nobis sine nobis consensibus & libere concurrentibus excitantur: alii autem deliberati, seu tales, qui a nobis consensibus & libere eduntur, atque ideo proprie etiam a nobis fieri dicuntur, nobisque imputantur: hinc gratia actualis, quæ prioris generis motus producit,

cit, dicitur *operans*, *excitans*, *perve-
niens* &c., illa vero, quæ posterioris
generis motus comitatur, vocatur *coope-
rans*, *adjuvans*, *concomitans* &c. Por-
ro utramque hanc gratiam varii subse-
quuntur effectus, qui generaliter appel-
lari solent *gratia subsequens*.

- 1.) *Gratia actualis tam præveniens
quam concomitans omnibus om-
nino hominibus, etiam justis
maxime necessaria est ad initium,
progressum, & consummationem
operum salutarium, ac fidei su-
pernaturalis.*
- 2.) *Hanc gratiam solis operibus na-
turalibus nequaquam vel de con-
digno vel de congruo promereri
possumus.*
- 3.) *Pactum inter Christum & Patrem
æternum initum, per quod Deus
facienti, quod est in se per vires
arbitrii naturales, gratiam su-
pernaturalem elargiatur, com-
mentitium est: adeoque tritum
illud scholarum de eo intelligi
debet,*

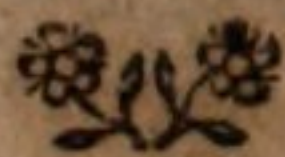
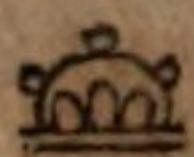
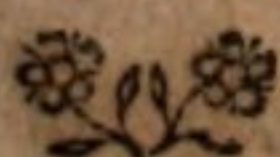

debet, qui facit, quod est in se
ex viribus gratiæ.

- 4.) PELAGIANI uti ad initium seculi 5^{ti} peccatum originale, sic etiam necessitatem internæ gratiæ divinæ ad opera salutaria dene-
gabant asserentes; homini natu-
raliter insitam esse potentiam ap-
petendi, quod bonum, & aver-
sandi, quod malum esse judica-
ret, adeoque eum solis naturæ
viribus bonum facere & malum
fugere posse, modo rectam legis
divinæ cognitionem habeat, quam
ex solo rationis lumine naturali
adquirere potest, licet eam ex S.
Litteris perfectius & facilius
hauriat. Hos errores cum in
diversis libris strenue devicisset
S. Augustinus, hac occasione ex-
orti sunt SEMIPELAGIANI, qui
cum per necessitatem gratiæ li-
berum hominis arbitrium tolli
iis videretur, & Pelagianos &
S. Augustinum conciliare volue-
runt, & media, ut putabant,
via

via incedentes gratiam quidem ad progressum in bonis operibus ulteriorem necessariam esse adstruebant, initium tamen, maxime fidei seu desiderium credendi, aut salutariter operandi ex nobis esse docuerunt eo fere modo, quo desiderium sanitatis obtinendæ præcedit operam medici. Iste error cum ex Africa in Galliam transfretavit, & maxime Massiliam; hinc prædicti hæretici etiam MASSILIENSES dicti sunt, quorum Caput erat Cassianus quidam, ab initio Diaconus Constantinopolitanus, & postea Presbyter massiliensis. Eosdem fortiter impugnavit S. Augustinus in libris de prædestinat. Sanctorum, & de dono perseverantiæ. Nostris temporibus præfati errores hinc inde iterum reviviscere videntur, præcipue in Ecclesia protestantica, prout petenti pluribus declarabimus.

VII.

Si porro gratiam divinam actualem effectus infallibiliter sequitur, illa dicitur EFFICAX, si vero effectu destituitur, quamvis revera sequi potuisset, tunc vocatur INEFFICAX, SEU SUFFICIENS, qui ultimus terminus inde a tribus ultimis seculis in Scholis Theologorum communiter receptus est, licet ejusdem significatus ab ipsis nondum satis sit determinatus. EFFICACIA GRATIÆ est illa ratio, ex qua intelligitur, cur gratia suum producat & consequatur effectum. Si illa ratio in ipso gratiæ conceptu involvitur, dicitur efficacia *intrinseca*, si vero illa extra notionem gratiæ versatur, & in aliquo a gratia distincto consistit, efficacia *extrinseca* appellatur. Ex his facile cognosci potest, in quonam inefficacia gratiæ consistat.

- 1.) *Ratio, cur gratia divina actualis suum effectum consequatur, non est consensus voluntatis humanæ, neque circumstantiæ sic dictæ congruæ: illa ergo ab intrinseco efficax est.*

2.)

- 2.) *Intrinsēca hæc gratiæ efficacia nequaquam libertatem humanam tollit. Quomodo vero & illa efficacia & libertas arbitrii simul salvæ consistere possint, cum S. Augustino nos nescire profite-
mur, & hinc non curare, utrum alii illum modum per præmotio-
nem physicam, vel per delectatio-
nem relative vidtricem, vel per
nudam causæ secundæ applica-
tionem ad agendum, vel per de-
cretum Dei intrinsecum, vel per
qualitatem transeunter impres-
sam, vel alia quacumque demum
ratione explicare velint.*
- 3.) *Præter gratiam efficacem datur
etiam in statu naturæ lapsæ quæ-
dam gratia inefficax, quæ non
solum externa, verum etiam in-
terna est, & licet ipsam ultimam
operis consummationem non pro-
ducat, tamen veram possibilita-
tem operatur, adeoque vere suffi-
ciens esse intelligitur.*

- 4.) *Hæc gratia vere sufficiens iustis conantibus & volentibus nunquam deest. Num vero etiam iis, qui demeritis suis impedimenta posuere semper præsto sit, non adeo eliquatum est.*
- 5.) *Præter potentiam ergo bene operandi, quam gratia sufficiens præbet, a Deo etiam bonam bene operandi voluntatem, & ipsam quoque bonam actionem petere & expectare debemus.*
- 6.) *Quæ circa gratiam tum efficacem tum sufficientem in tribus ultimis seculis successive docuerint MICHAEL BAÏUS celebris in seculo 16to Theologus, & Universitatis Lovaniensis Cancellarius, item CORNELIUS JANSENIUS Doctior & seculo 17mo S. Scripturæ in prædicta Universitate Professor celebratissimus, postea Episcopus Yprensis, ac denique PASCHASIUS QUESNELLUS presbyter Oratorii, contra cujus reflexio-*

flexiones morales in Nov. Test. anno 1693. idiomate gallico primum editas Clemens XI. anno 1713. famosam illam constitutionem (UNIGENITUS DEI FILIUS &c.) promulgavit: quæ insuper Controversiæ tum circa horum adductorum, tum & aliorum illis adhærentium doctrinam in Belgio non minus ac in galia exortæ fuerint, historice petenti pluribus exponemus.

VIII.

Deus beneficia gratiæ, quæ Christus nobis peperit, ordinarie non immediate nobiscum communicat, sed per certa quædam media, nempe per prædicationem verbi divini, de qua superius in commate de vocatione divina mentionem fecimus, & certos quosdam ritus, quos SACRAMENTA vocamus, seu signa sacra divinitus & permanentiter instituta, ac demonstrativa gratiæ & sanctitatis. Hæc signa sunt duplicis generis; sunt enim *alia antiquæ legis* ab ipso Deo pro illis temporibus instituta, ante

adventum Christi a Judæis usurpata, & per Christum abrogata: *alia novæ legis* a Christo Domino instituta, prioribus longe efficaciora, & usque ad finem mundi duratura, de quibus solis nobis agendum est.

IX.

SACRAMENTA NOV. LEG. sunt signa sacra permanentiter a Christo instituta ad demonstrandam & operandam ex se in suscipientibus gratiam sanctificantem. Sunt præcise *numero septem*, ac omnia *ab ipso Christo instituta* (ut superius jam insinuavimus) partim ante mortem, partim post resurrectionem a mortuis. Quodvis eorum duabus partibus constat nempe *rebus tanquam materia*, & *verbis tanquam forma*. Insuper singula requirunt certum quemdam & *legitimum ministrum*, qui ut valide illa conficiat, intentionem habere debet faciendi, quod facit Ecclesia. Quamvis ulterius illa pro omnibus instituta sint, tamen quivis homo cujusvis Sacramenti *subjectum* esse non potest, sed solum illi, pro quibus quodvis a Christo institutum est.

est. Si subjectum capax SS. Sacramentis cum debitis ex fide, probitate, & intentione dispositionibus utitur, illa in eodem ex se & propria virtute (juxta terminum Scholæ ex opere operato) operantur *gratiam sanctificantem* vel primam, vel secundam seu augmentum gratiæ sanctificantis, prout vel pro peccatoribus, vel pro jam justificatis instituta Sacramenta mortuorum vel vivorum nominantur: & *gratiam sacramentalem*, quæ consistit in auxilio quodam divino speciali ad finem cujusvis Sacramenti specialem feliciter obtinendum. Insuper quædam Sacramenta in suscipiente imprimunt aliquam *characterem indelebilem*, seu signum quoddam in anima suscipientis permanens, vi cujus illa de novo reiterari non possunt.

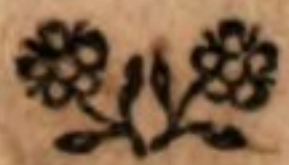
- 1.) *Septem novæ Legis Sacramenta in specie sunt BAPTISMUS, CONFIRMATIO, EUCHARISTIA, POENITENTIA, EXTREMA UNCTIO, ORDO, MATRIMONIUM.*

2.)

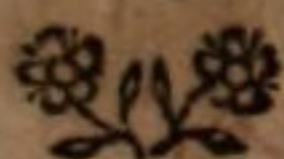
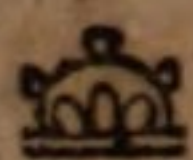
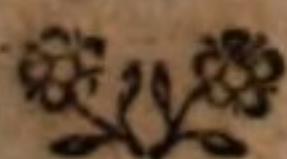

2.) Circa cujusvis institutionem, naturam, ministerium, subiectum ac effectum quaesiti respondebimus: ipsa vero horum Sacramentorum administratio ad singularem disciplinam, nempe ad Theologiam pastorem spectat.

3.) DD. PROTESTANTES circa numerum & efficaciam Sacramentorum maximopere a nobis dissentient ex ea potissimum ratione, quia traditionem divinam rejiciunt, in S. vero Scriptura, cujus infallibilem interpretem non agnoscunt, praedictus ille numerus satis clare determinatus non est. Unde circa eum inter se ipsos non consentiunt. Tempore enim reformationis in ipsa CONFES-
SIONE AUGUSTANA (vide Articul. XIII.) certum Sacramentorum numerum non determinarunt: postea vero Philip. Melanchthon in APOLOGIA CONF-
FESSIONIS (vide Art. de numero & usu Sacramentorum, ubi legitur:

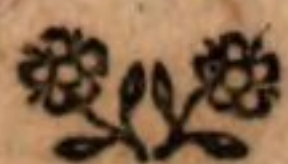
*tur: VERE IGITUR SUNT
SACRAMENTA BAPTISMUS,
COENA DOMINI, ABSOLUTIO,
QUÆ EST SACRAMENTUM
POENITENTIÆ &c.) tria sta-
tuit, hodie denique ab ipsis ple-
rumque non nisi duo admittuntur
manifesto sane signo, talem do-
ctrinam tam diversam veram esse
non posse. Circa efficaciam Sa-
cramentorum erronee docent,
eam non ipsis Sacramentis ex vir-
tute propria inesse, sed illam ex
fide suscipientium, qua utpote in
usu Sacramentorum requisita pec-
cata vere remitti credant, deri-
vari debere: & tamen infantibus
ejusmodi fidei omnino incapaci-
bus baptismum conferunt, eos-
que hoc Sacramento a labe ori-
ginali mundatos credunt. Quæ
insuper nobis circa quodvis sep-
tem prædictorum Sacramento-
rum objiciunt, petenti pluribus
declarabimus.*

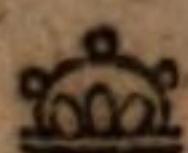
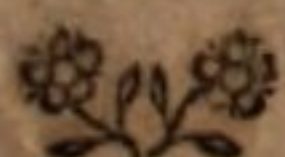
X.

Ex dictis patet, nobis per Sacramenta novæ legis præprimis conferri gratiam sanctificantem, quæ pro diversitate Sacramentorum primario vel homines impios justificat, unde prima vocatur: vel jam justificados in bono ad bene merendum confirmat, unde secunda appellatur. Effectus ergo hujus gratiæ divinæ nobis per SS. Sacramenta applicatæ est vel JUSTIFICATIO IMPII, seu actus, per quem homo injustus supernaturali quodam modo interne ita mutatur, ut revera justus fiat: vel MERITUM JUSTI, seu actio humana normæ christianæ ex asse conformis, ex gratia Dei ac motivis supernaturalibus præcedens.

- 1.) *Justificatio hominis, uti jam superius insinuavimus, non fit imputatione mere externa justitiæ Christi, nec sola extrinseca tantum remissione peccatorum, uti Lutherus voluit: sed interna gratiæ habitualis infusione.*

- 2.) *Ad hanc justificationem non sufficit sola fides, sed requiruntur etiam opera supernaturaliter bona, quæ sunt vere meritoria, & necessaria ad salutem.*
- 3.) *Uti nemo mortalium seclusa Revelatione speciali de sua justificatione certus est, sic quivis justificatus, quamdiu est in hac vita mortali, gratiam habituaalem seu sanctificantem rursus amittere potest.*
- 4.) *Errant ergo LUTHERANI, & CALVINISTÆ, qui ex falso illo principio, quod fides ex se sola justificans nil aliud sit, quam certa & indubitata fiducia, peccata nobis per merita Christi esse remissa, concludunt, hominem de sua justificatione certum esse posse: ac NONNULLI EX REFORMATIS, qui ex eodem fere principio erroneo deducunt, prædestinatum per nulla peccata gratiam justificantem amittere, eo quod juxta ipsorum opinionem, quam-*

quamdiu prædicta fides in corde remanserit, ob decretum prædestinationis immutabile gratia amitti non possit.

5.) *Systema doctrinale, quo tam Catholici quam Protestantes justificationem hominis, & totam salutis œconomiam exponunt, interrogati pluribus explicabimus.*

XI.

Si homo vel acceptam in baptismo gratiam semper conservaverit, vel eam amissam per veram Conversionem & Sacramentum pœnitentiæ rursus recuperaverit, & sic progrediendo de virtute in virtutem in ipsa justitia usque ad exitum vitæ constanter perseveraverit, denique suo tempore teste S. Scriptura (Matth. c. 16. v. 27.) æternam retributionem a Deo consequetur: si vero prædictam gratiam negligens a justitia defecerit, juxta idem testimonium divinum (Matth. c. 25. v. 41. & seqq.) æternas eidem pœnas dabit. Jam cum nihil fiat absque voluntate divina, & Deus omnia, quæcumque fiunt in tempore, ab æterno jam præ-

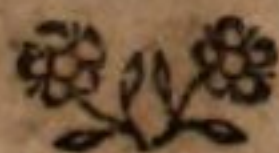
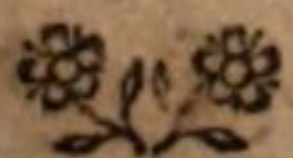
præviderit & decreverit, sequitur: Deum jam ab æterno singula hominum fata prædestinasse. PRÆDESTINARE namque in genere idem est, ac aliquid ad certum quemdam finem ordinare: & includit tam actum intellectus, quam voluntatis, quia tum ordinationem mediorum, tum eorundem ad finem applicationem importat. Actum voluntatis divinæ, qua alicui rei existentiam tribuere decernit, aut certum finem eligit, DECRETUM DIVINUM appellamus: & hinc, quia prædestinatio in genere etiam est actus voluntatis, omne decretum Dei five ad præmium five ad pœnam prædestinationem dicere possemus. Verum quia hæc vox semper in bono sensu in Scholis accipi consuevit, inde VOCABULUM PRÆDESTINATIONIS *pro decreto ad gloriam*, VOCABULUM REPROBATIONIS *pro decreto ad pœnam* usurpamus.

XII.

PRÆDESTINATIO ergo in sensu Theologico est æternum Dei decretum de certis hominibus salvandis: seu, ut S.

L

Augu-

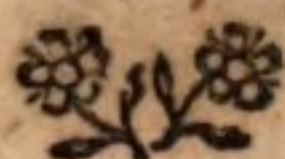
Augustinus loquitur, est præscientia & præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. Quia S. Scriptura in quibusdam locis (Rom. Cap. 8. 9. & 11.) docet, prædestinationem ad gloriam prorsus gratuitam esse, in aliis vero (Matth. Cap. 25. in epist. Jacobi Cap. 2. & Petr. epist. II. Cap. 1.) declarat, eandem prædestinationem merita ex gratia facta præsupponere: hinc, ut hi textus conciliari possint, bene statuitur alia prædestinatio *in ordine intentionis seu absoluta*, alia autem *in ordine executionis seu respectiva*. REPROBATIO est æternum Dei decretum, quo vult permittere, ut aliqui a gloria decendant, & pro culpa infligere damnationis pœnam. Reprobatio ergo alia est *negativa*, in quantum involvit exclusionem a gloria nemini debita, alia vero *positiva*, quatenus reprobis damnationis pœnam decernit: & hæc ulterius vel *absoluta* est, si non respicitur ad demerita, vel *conditionata*, si demeritorum respectus habetur.

- 1.) *Existit vera ex parte Dei prædestinatio, quæ in ordine intentionis est prorsus gratuita.*
- 2.) *Datur etiam reprobatio, quæ, in quantum positiva est, fit dependenter a prævisis hominum demeritis, adeoque absoluta non est.*
- 3.) *Prædestinati certo & infallibiliter salutem, reprobi vero certo & infallibiliter damnationem acquirunt: licet tam in prædestinatione, quam in reprobatione salva maneat vera hominis libertas. Modum ista conciliandi, uti & alias quæstiones in Scholis hucusque satis barbare proponi solitas de decreto Dei executivo in ordine executionis præconceptæ & volitæ, & in ordine executionis exercitæ: item de causa reprobationis negativæ &c. Scholasticis, qui ejusmodi subtilitatibus nostra opinione ulteriori discussione indignis mirum in modum delectantur, discutiendas relinquimus.*

4.) Circa prædestinationem & reprobationem egregie hallucinatus est JOAN. CALVINUS famosus in seculo 16to Theologus, & Religionis reformatæ seu calvinianæ auctor, qui decreta Dei absoluta adstruens solam divinam voluntatem rationem esse asseruit, cur Deus aliquos prædestinaverit, alios vero reprobaverit: & ex hoc falso principio plurimos alios errores deduxit. Quia Calvinus non determinavit, utrum prædicta Dei voluntas considerari debeat vel ut prior, vel ut posterior prævisione peccati originalis: hinc ejus asseclæ in duas sectas abierunt. Alii dicuntur ANTE-LAPSARII, qui volunt, Deum ante prævisum lapsum Adami alios ad gloriam, alios ad pœnam prædestinasse: alii contra POST-LAPSARII, qui docent, Deum solum supposito hominis lapsu nolle aliquos salvos fieri. Historiam & doctrinam Calvini ejusque asseclarum pluribus petenti exponemus. Ar-

Articulus II^{us}.

De beatitudine æterna, ac iis, quæ
in altera vita nos manent.

I.

BEATITUDO hominis in genere
oritur ex bono percepto, vi cuius in sta-
tum voluptatis constituitur. Quia vero
bonum generatim ac pro eo acceptum,
quod nos, statumque nostrum perficit,
multiplex est, nempe internum, vel ex-
ternum, item bonum animi, vel corpo-
ris, vel fortunæ: inde etiam beatitudo
diversa exoritur. His non obstantibus
bonum quodcumque vel verum est, quod
revera nos statumque nostrum perficit,
vel apparens, quod nos statumque no-
strum tantummodo perficere videtur:
hinc prædicta hominis beatitudo alia
vera est, alia *apparens*. Ulterius omne
bonum diversos gradus habere potest,
consequenter minus, majus, & summum
bonum datur, de cuius ultimi natura in-
ter antiquos Philosophos cum maxima
opinionum diversitate diu multumque
disputatum fuit, & fors disputationis fi-

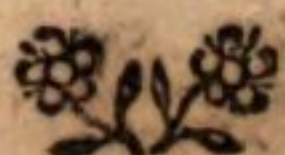

nis nondum foret, nisi nos divina Revelatio desuper meliora edocuisset. Exinde patet, quod etiam beatitudo humana varios gradus habeat, & alia *minor*, alia *major*, alia *summa* inveniat. Insuper bonum vel perfectum est, quatenus semper perdurat, & omne tædium excludit; vel imperfectum, si simul præter voluptatem etiam aliquod tædium licet in gradu longe minori quocumque demum modo causat. Hinc beatitudo quoque hominis ex tali bono exorta vel *perfecta*, vel *imperfecta* esse cognoscitur. Denique bonum aut naturale est, si rationem sui in rerum natura habet, aut supernaturalis, si ejus ratio non in rerum natura, sed in sola gratia divina invenitur: adeoque beatitudo etiam alia est *naturalis*, alia *supernaturalis*, de qua sola hic agendum.

II.

BEATITUDO SUPERNATURALIS hominis est status voluptatis ex bono supernaturali percepto resultans. Naturam hujus beatitudinis ex solo rationis lumine non cognoscimus, ex divina

na

na vero Revelatione edocemur, illam finem hominis ultimum constituere, ad quem jam in hac vita mortali omni possibili modo tendere debemus, post hanc autem vitam primum plene possidere possumus. Adeoque prædicta beatitudo supernaturalis rursus dividi potest in *imperfectam*, si spectatur pro hac vita mortali, & in *perfectam*, si pro futura vita æterna assumitur.

- 1.) *Licet beatitudo perfecta in hac vita non detur, haberi tamen potest imperfecta.*
- 2.) *Perfectam autem primum in altera vita consequi possumus.*
- 3.) *Errant ergo illi gravissime, qui Epicureorum more in rebus creatis summum bonum reponunt, & animam cum corpore per mortem in nihilum redire autumant, prout quidam ex recentioribus sentire videntur.*

III.

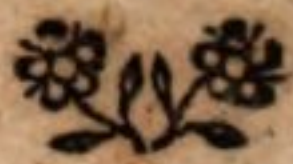
BEATITUDO SUPERNATURALIS perfecta, quæ stricte felicitas hominis,

nis, beatitudo æterna, item vita æterna, gloria æterna nuncupatur, est status ille durabilis, ac felicissimus, in quo ex summo bono supernaturali perfecta & sempiterna voluptas percipitur: seu in quo datur fruitio Dei tanquam finis ultimi. Fruitio hæc juxta Revelationem est **VISIO DEI INTUITIVA**, seu clara & distincta cognitio perfectionum divinarum, & quidem tanta, quanta in homine tanquam ente finito possibilis est. Quia talis cognitio, quam etiam intensissimus Dei amor consequitur, per solas vires creatas & naturales possibilis non est: hinc requiritur aliquod medium supernaturale, vi cuius vires intellectus & voluntatis humanæ a Deo eleventur, & quod per **LUMEN GLORIÆ** explicatur, ac beatis juxta eorum merita in majori vel minori gradu conceditur, unde diversi beatitudinis gradus resultant.

1.) *Beati in cœlis sine superni luminis auxilio Deum videre non possunt. Licet autem illo adjuti Deum intuitive videant, eundem tamen nunquam comprehendere valent.*

2.)

- 2.) Quamvis ulterius omnes beati maximum ex visione beatifica gaudium, quod in hac vita percipi & explicari non potest, percipiant, Deum insuper summopere ament & laudent, ac ab omni prorsus peccato remoti sint: tamen diversi inter illos gradus dantur.
- 3.) Hallucinati ergo sunt BEGUARDI & BEGUINÆ, qui in seculo 13to docuerunt, Sanctos in cælo ad videndum Deum lumine gloriæ non indigere, ideo & propter alios errores a Generali Concilio Viennensi anno 1311. condemnati. Item ARMENI, qui in seculo 7mo asseruerunt, intellectum creatum nec superno lumine suffultum posse clara Dei visione frui, quibus deinde accesserunt Monachi palamitæ. Dum vero plures SS. Patres ejusdem erroris incusantur, bene notandum est; illos potissimum contra ANOMÆOS scripsisse, qui jam in seculo 4to Beguardis & Beguinis præluserunt,
- L 5

runt, & Deum ab hominibus comprehendendi posse falso docuerunt, adeoque SS. Patres non nisi cognitionem Dei comprehensivam etiam cum lumine gloriæ fieri posse negabant. Denique jam ad finem seculi 4^{ti} diversos beatitudinis gradus negavit JOVINIANUS Monachus milanus, & ejus affectæ, propter hunc & alios plures errores a Theodosio M. Roma expulsi, & ab Honorio Imp. in quamdam insulam relegati.

- 4.) Circa quæstiones illas subtiles: in quonam ultimato consistat lumen gloriæ? an in visione Dei intuitiva detur species inpressa, an vero Deus sui ideam beatis imprimat? item an quidam homines in vita hac mortali Deum intuitive viderint? an intellectus creatus active concurrat ad eliciendam visionem beatificam? & quæ sunt aliæ ejusdem ineptiæ, nolumus inutiliter disputare.

IV.

Ex superius dictis constat, beatitudinem hominis supernaturalem perfectam in hac vita non dari, sed eam primum in altera incipere juxta propria cujusvis merita a Deo concedendam. Post mortem ergo cujuslibet opera discutientur, ut appareat, utrum præmio, an pæna dignus sit. Quia vero hominum decedentium triplex tantum status possibilis est (vel enim decedunt in statu gratiæ sine omni prorsus reatu, vel in statu disgratiæ cum reatu peccati mortalis, vel denique moriuntur in statu quidem gratiæ constituti, nondum tamen ab omnibus levioribus culpis purgati) hinc etiam triplex judicialis sententiæ effectus, & triplex locus bene statuitur. Primus **COELUM** vocatur, ubi justī in æternum præmiantur, alter **INFERNUS** dicitur, ubi injusti in perpetuum puniuntur, & tertius **PURGATORIUM** appellatur, ubi nondum plene purgati per aliquod tempus patiēdo justitiæ divinæ satisfacere debent.

- 1.) *Datur revera post mortem cujusvis hominis judicium particulare a Deo judice instituendum.*
- 2.) *Qui in illo inventi fuerint justi & absque omni prorsus reatu, statim ad intuitivam Dei visionem perveniunt.*
- 3.) *Qui vero injusti & in statu peccati mortalis mortui fuerint, statim mittuntur in infernum ad æternas ibidem pœnas sustinendas, ex quibus nulla redemptio.*
- 4.) *Qui denique a reatu quidem peccati mortalis immunes, nondum tamen plene purgati extiterint, in purgatorio pœnas temporales sustinere & justitiæ divinæ satisfacere debent, in quo tamen piis fidelium precibus & suffragiis adjuvari possunt.*
- 5.) *Quidam SS. PATRES, uti Irenæus, Justinus, Lactantius, quidem docuisse videntur, animarum beatitudinem & visionem beatificam differri usque ad ultimum diem judicii,*

dicii, easque interim in occultis receptaculis occlusas iudicis adventum expectare: in quam sententiam maxime etiam propendit **JOANNES XXII** ideo a Gersone & Ochamo erroris incusatus. Verum eorum auctoritas hic non est attendenda. Gravius errant **DD. PROTESTANTES** existentiam purgatorii, & utilitatem suffragiorum pro fidelibus defunctis denegantes, & gravissime **SO-CINIANI**, & **QUIDAM EX NO-VIORIBUS**, qui pœnarum infernalium æternitatem inficiantur ex eo, quia infinitæ Dei bonitati repugnare videntur, non attendentes, eundem Deum, qui infinite bonus est, infinite justum esse.

- 6.) Quæ de liberatione animæ Trajani Imp. per preces Gregorii Papæ ex inferno, & de cujusdam Falconillæ per intercessionem S. Theclæ leguntur, merito fabulis accenseri merentur. Utrum vero in inferno & purgatorio ignis vere materialis sit, item ubi uterque locus

locus existat, & quamdiu quis in purgatorio detineatur, nec divina Revelatio, nec SS. Ecclesia determinavit, & nec nos determinare volumus.

V.

Quia teste experientia corpora hominum post mortem resolvuntur, inde prædictum præmium vel pænam interim solummodo animas defunctorum afficere intelligitur: adeoque beatitudo supernaturalis pro hoc statu perfecta quidem est, adhuc tamen *incompleta*. Denique *completa* erit, dum & corpus utpote instrumentum bonorum operum in vita humana positorum variis dotibus supernaturalibus afficietur. Hoc ut fieri possit, juxta testimonium S. Scripturæ (Dan. Cap. 12. v. 2. Joan. C. 5. v. 28. & 29. Act. C. 24. v. 15.) Deus aliquando in tempore nemini adhuc cognito omnia mortuorum corpora ad vitam resuscitabit, & FACTA GENERALI CORPORUM RESURRECTIONE in die illa magna & amara valde secundo adveniet Dominator Dominus Jesus Christus in
ma-

majestate & virtute magna, & EXTREMUM JUDICIUM UNIVERSALE instituet, ubi denique cuivis complete retribuetur, prout gessit in corpore, sive bonum, sive malum.

- 1.) *Omnia mortuorum corpora quoad qualitatem eadem resurgent, contra ac aliquando inter Judæos docuerunt SADUCÆI, ac hodie plures NATURALISTÆ docent.*
- 2.) *Beatorum corpora erunt gloriosa per certas dotes supernaturales, quas quæsitum explicabimus.*
- 3.) *Licet passim ex S. Scriptura quædam signa assumantur, quæ diem extremi judicii præcedere debent, tamen ex iis ille certo determinari non potest.*
- 4.) *Regnum illud millenarium Christi in terris, quod juxta quosdam judicium universale præcedet, omnino est fictitium. Erravit ergo non solum CERINTHUS ac ejus affectuæ CHILIASTÆ dicti, qui regnum illud terrenum prope Jerusalem cum restauratione Sacri-*

crificiorum ac legis mosaicæ & variis illicitis voluptatibus conjunctum adstruebant: sed etiam PAPIAS Episcopus hierapolitanus & Joannis presbyteri discipulus, qui quidem illud defæcavit, vere tamen in terra futurum asseruit. Nostra ætate in sententiam Papicæ maxime propendere videtur JOAN. CASP. LAVATER in Helvetia singularis plane vir, qui illam in suo Libro (Aussichten in die Ewigkeit) omnibus viribus defendere conatus est, a plerisque tamen Eruditis desuper reprehensus.

VI.

Post judicium universale denique, qui in vita bene egerunt, beati ibunt in vitam æternam continuum ibi præmium recepturi: qui vero male egerunt, ibunt in ignem æternum sempiternis pænis cruciandi. Et sic erit totius hujus seculi consummatio, ac Theologiæ dogmaticæ Finis.

Hartmann, Peter, / Stadler, Konstantin. / Fischer, Xaver

Institutioes Dogmatico-Theologicae

Straubingae 1785

Diss. 296

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10840056-5

VD18 15055914-001